

II. Fejezet

TARDOS KATALIN

**Munkaerő-piaci helyzetkép és az aktív
foglalkoztatási eszközök működése
Borsod-Abaúj-Zemplén megyében**

A fejezet tartalomjegyzéke

BEVEZETŐ	49
II.1 MUNKAERŐPIACI HELYZETKÉP BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBEN	50
II.1.1 A regisztrált munkanélküliség jellemzői Borsod-Abaúj-Zemplén megyében	51
II.1.2 A kutatási mintában szereplők munkaerő-piaci helyzete	53
II.1.3 Munkatörténetek Sátorajáújhelyen és vonzáskörzetében	56
II.2 Az aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonyságának vizsgálata	59
II.2.1 Aktív munkaerő-piaci eszközök: országos körkép	60
II.2.2 Aktív munkaerő-piaci eszközök Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ..	62
II.3 A vállalkozói támogatásban részesültek	68
II.3.1 Kik kapnak támogatást a vállalkozóvá váláshoz? (Az országos és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei adatok összehasonlítása)	68
II.3.2 2000 és 2004 I. féléve között vállalkozóvá válási támogatásban részesültek Sátorajáújhelyen és vonzáskörzetében	69
II.3.3 Milyen munkaerő-piaci előzménnyel rendelkeznek a vállalkozói támogatásban részesültek?	70
II.3.4 Mi jellemzi a vállalkozóvá válási támogatásban részesültek vállalkozásait?	70
II.4 Az „Építsük együtt” roma foglalkoztatási program résztvevőinek vizsgálata Sátorajáújhelyen és vonzáskörzetében	71
II.4.1 Kik vettek részt a roma programban?	71
II.4.2 Milyen munkaúttal (munkanélküliségi úttal) rendelkeztek a roma program résztvevői?	72
II.4.3 Aktív munkaerő-piaci eszközök és a roma program résztvevői	74
II.5 A kutatási mintában szereplők aktív munkaerő-piaci szolgáltatásai	75
Befejező gondolatok	76
Táblázatok	78

BEVEZETŐ

Borsod-Abaúj-Zemplén megye a rendszerváltás óta nem tudta kiheverni a korábbi szocialista extenzív iparosítás következtében létrejött nehézipar összeomlását. Az országos gazdasági, foglalkoztatási, beruházási adatokat figyelembe véve a megye egyértelműen az ország leghátrányosabb térségei közé tartozik, az elmúlt években lezajlott munkahely-teremtési, vállalkozásfejlesztési programok ellenére. A hátrányos helyzetet jól illusztrálja, hogy országosan ebben a megyében az egyik legmagasabb a munkanélküliségi ráta, és a legalacsonyabbak közé tartozik az egy főre jutó GDP összege.

Ebben a tanulmányban két nagy témakörrel foglalkozom: egyrészt megvizsgálom Borsod-Abaúj-Zemplén megye, és azon belül Sátoraljaújhely körzet *munkaerő-piaci helyzetének* alakulását a rendszerváltástól napjainkig, másrészt a foglalkoztatási esélyeket javítani hivatott *aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök hatékonyságát, elosztását elemzem országos, megyei és kistérségi szinten*. A tanulmány első részében az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által nyilvánosságra hozott statisztikai adatokon kívül a 2007 májusában Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében az MTA Szociológiai Kutatóintézete által végzett kutatás keretében felvett 300 fős munkaerő-piaci adatlap statisztikai feldolgozása segítségével elemzem a munkaerő-piaci változások jellemzőit.

Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök működését vizsgáló második részében a tanulmánynak három adatbázis lesz segítségemre a lényeges tendenciák felvázolására és illusztrálására. Először az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által készített, de a széles nyilvánosság által nem ismert ún. *Monitoring vizsgálat* eredményeit összegzem az aktív foglalkoztatáspolitikai hatékonyságára vonatkozóan összehasonlítva az országos és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei jellegzetességeket. Ezek után két aktív foglalkoztatáspolitikai *eszközt*, a *vállalkozóvá válási támogatást* és a *közmunka programot* elemzem közelebbről. Ebben szintén az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által készített ún. „Életút-napló” adatait elemzem. Ez egy olyan belső adatbázisa az Állami Foglalkoztatási Hivatalnak, amely integrálja az egyénnel kapcsolatos történéseket a munkaügyi központokon belül, vagyis követhetővé válik, hogy az első regisztráció óta milyen szolgáltatásokban és ellátásokban részesült a munkanélküli. Két almintát vizsgálok meg közelebbről: a Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében 2000 és 2004 között vállalkozóvá válási támogatásban részesülteket, valamint egy 2004-ben – szintén Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében – a roma népesség számára indított foglalkoztatási program résztvevőinek korábbi munkaerő-piaci történetét rekonstruálom a statisztikai adatok elemzése segítségével. Végezetül az MTA Szociológiai Kutatóintézete által Sátoraljaújhelyen

és vonzáskörzetében felmért 300 fős minta adatait elemzem az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökre vonatkozóan.¹

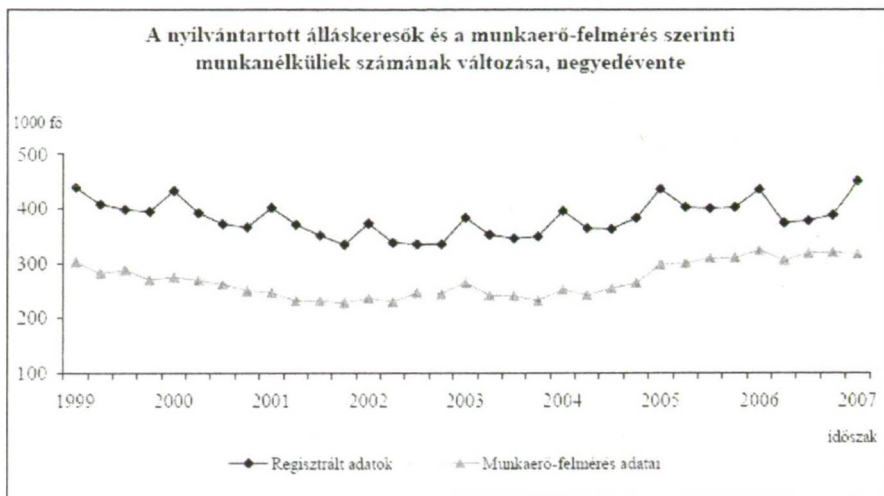
II.1 MUNKAERŐPIACI HELYZETKÉP BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBEN

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Munkaügyi Központ által közölt idősoros adatokból jól látható az a tendencia, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében már a rendszerváltás kezdetétől sokkal súlyosabb problémaként jelentkezett a munkanélküliség az országos szinthez viszonyítva. Már 1991-ben közel kétszeres volt a különbség az országos és a megyei munkanélküliségi ráta között. Igaz, akkoriban ez még abszolút értékekben nem jelentett akkora különbséget (2,1% és 3,9%) mint a későbbiek folyamán. Országos szinten a munkanélküliség 1993-ban tetőzött. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az első tetőzési hullám egy évvel később, 1994-ben volt. Országosan 1998-tól kezdve – kisebb ingadozásokkal, de – alapvetően csökken a munkanélküliségi ráta egészen a 2007-es évig, amikortól is a foglalkoztatási ráta és munkanélküliségi ráta párhuzamos kisarányú növekedését figyelhetjük meg. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében azonban 1998-tól egy második munkanélküliségi hullám következett. 2000 januárjában a regisztrált munkanélküliségi ráta még az 1994-es szintnél is magasabb volt. 2001-ben és 2002-ben némi javulás következett, de 2003 januárjára ismét romlott a munkanélküliségi mutató, és egészen napjainkig (2007 eleje) a 20% közeli szinten stagnál a nyilvántartott munkanélküliek aránya a gazdaságilag aktív népességhez képest (ld. 1. táblázat). Ha összességében értékelni kell az elmúlt másfél évtized (tizenhét év) munkaerő-piaci helyzetét, akkor azt kell mondanunk, hogy 1993-óta kisebb ingadozásokkal, de 20%-os érték közelében volt Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a (regisztrált) munkanélküliségi ráta, tehát jelentős és tartós javulást nem sikerült elérni semmilyen aktív munkaerő-piaci programmal.

Meg kell jegyezni, hogy a KSH által végzett munkaerő-felvétel és a munkaügyi központok által mért regisztrált munkanélküliségi ráták eltérnek egymástól. Általánosságban elmondható, hogy a regisztrált adatok magasabb értékeket mutatnak, mint a KSH munkaerő-felvétele. A különbséget jól szemlélteti az alábbi ábra.

¹ Ezúton szeretnék köszönetet mondani az Állami Foglalkoztatási Szolgálat főosztályvezetőjének, Lázár Györgynek, aki engedélyezte az adatokhoz való hozzáférésemet, és Balogh Bertalannak, az ÁFSz informatikus munkatársának, valamint dr. Sziklai Évának, akik segítettek az adatok összegyűjtésében.

1. ábra

Forrás: KSH: Főbb munkaügyi folyamatok, 2007. január-március. KSH, 2007. június.

A KSH adatai szerint az észak-magyarországi régióban, ahová Borsod-Abaúj-Zemplén megye is tartozik, volt a legmagasabb a munkanélküliségi ráta (11,4%) 2007 I. negyedévében². Fontos elmondani, hogy a foglalkoztatási arány is ebben az észak-magyarországi régióban a legkedvezőtlenebb, 44,7%-os értékkel.

II.1.1 A regisztrált munkanélküliség jellemzői Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

2007. januárjában 58122 fő munkanélkülit tartottak nyilván Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Ez 2,4%-kal volt alacsonyabb a két évvel korábban, a 2005. januárjában mért szintnél. A munkanélküliek több mint fele (57%-a) férfi. A regisztrált munkanélkülieknek 87%-a fizikai foglalkozású, de fontos kiemelni, hogy közel 13%-uk szellemi foglalkozású (ld. 2. táblázat).

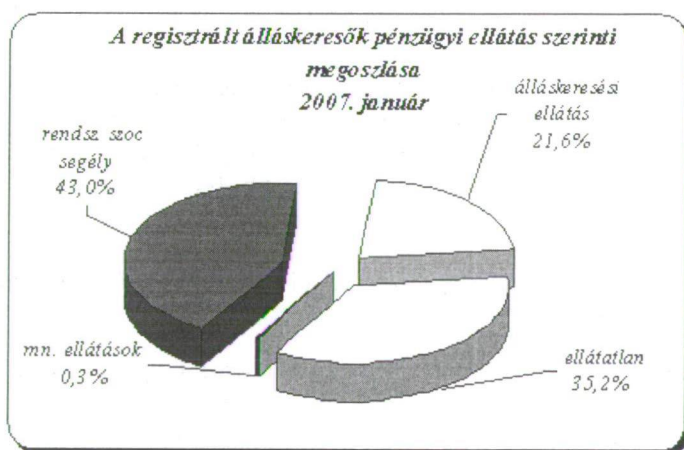
Életkor szerinti megoszlásban figyelemreméltó az a tendencia, hogy a 25–34 évesek, és a 35–44 évesek körében találjuk a legnagyobb számban a regisztrált munkanélkülieket. Tehát az aktív kor közepén, a karrier-utak legfontosabb időszakában találják magukat munkanélküli helyzetben a Borsod megyeiek.

² KSH: Főbb munkaügyi folyamatok, 2007. január-március. KSH, 2007. június

A 3. táblázatból látható, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megye munkaerőpiaca nem homogén, egyes körzetekben csökkent, más körzetekben növekedett a regisztrált munkanélküliek száma. (Korábban láttuk, hogy 2005 és 2007 januárja között kismértékben, 2,4%-kal csökkent a munkanélküliek száma a megyében, de ez a tendencia nem változtatott azon a helyzeten, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megye abszolút értelemben az egyik legrosszabb pozícióban van.) 2005 és 2007 közötti időszakban a körzetek felében csökkent, másik felében nőtt a nyilvántartott munkanélküliek száma. Az ingadozások mértéke +/- 14% között mozgott. *A kutatásunk szempontjából kiemelt helyet elfoglaló Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében 2005-2007 közötti időszakban 14%-kal növekedett a munkanélküliek száma, amely arány a legkedvezőlenebb az egész megyében*

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei munkaügyi központ adatai szerint 2007 januárjában a regisztrált munkanélküliek csupán 22%-a részesült munkanélküli, illetve álláskeresői ellátásban, 43%-uk rendszeres szociális segélyben részesült, és végül 35%-uk (!) semmilyen ellátásban nem részesült, vagyis ellátatlan volt.

2.ábra

Forrás: Tájékoztató a munkaerő-piaci helyzet alakulásáról Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2007. januárjában. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Munkaügyi Központ

Milyen esélye van a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében munkanélkülivé vált embereknek az újra elhelyezkedésre? A munkanélküliség időtartama szerinti adatok megdöbbentőek a tartós munkanélküliség mértékét tekintve. 2005 júliusában a regisztrált munkanélküliek 83 %a több mint két éve került először a munkaügyi központ nyilvántartásába. A megszakítás nélkül több mint egy éve munkanélküli-

ek (vagyis a tartós munkanélküliek) aránya 36 % volt 2007 januárjában. Ezek az adatok felhívják a figyelmet arra, hogy *a munkanélküli ellátásban részesülők nagy része egy cirkuláris rendszerben mozog, tartósan nem tudnak kikerülni a munkanélküliség helyzetéből.* (A roma foglalkoztatási program résztvevőinek életútnapló vizsgálata pregnánsan bizonyítja e cirkuláris rendszer alapvető meghatározóságát.)

A munkanélküli helyzetből kikerülés módjáról nagyon fontos adatokat ad közre a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Munkaügyi Központ:

„...közvetítések révén kirendeltségeink összesen 1.225 fő álláskeresőt segítettek munkához (...) A sikeres elhelyezettek közül támogatással 935 fő (76%), míg támogatás nélküli közvetítéssel 290 fő (24%) jutott munkához. A támogatott elhelyezésen belül közhasznú, közcélú, illetve közmunkába 714 álláskeresőt közvetített ki szervezetünk, arányuk 76% -nak felelt meg. Bér jellegű és egyéb támogatással 221-en helyezkedtek el, részarányuk 24% volt.”³

Tehát az *állami közvetítés segítségével elhelyezkedők* (ez természetesen az összes elhelyezkedőnek csak a kisebbik része) *közel négynyolcad része csak akkor tud elhelyezkedni – legalább időszakosan – ha az állam valamilyen aktív foglalkoztatáspolitikai eszközzel ösztönzi, segíti az elhelyezkedésüket.* Ez egyben felhívja a figyelmet annak fontosságára, hogy az aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonyságának vizsgálatára különösen nagy szükség van.

II.1.2 A kutatási mintában szereplők munkaerő-piaci helyzete

A kutatási minta alanyai a *sátoraljaújhelyi, illetve a Zempléni Kistérségből* kerültek ki, olyan emberek közül, akik 2005 májusában munkanélküliek voltak.⁴

³ Tájékoztató a munkaerő-piaci helyzet alakulásáról Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2007. januárjában. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Munkaügyi Központ.

⁴ Az általános gyakorlattól eltérően a Zempléni Kistérségben folyó kérdéshez nem a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala által készített címjegyzéket használtuk, hanem a Sátoraljaújhelyi Városi (azóta regionális) Munkaügyi Központ, valamint a romareferens által összeállított munkanélküliek listájából, illetve a szlovák partner hasonló név- és címjegyzékéből dolgoztunk. A két főtelepülés, a 28476 fő sátoraljaújhelyi és 16542 fő királyhelmeci állandó lakos, valamint a vonzáskörzetébe tartozó települések 15-65 év közötti munkanélküli lakosait is figyelembe vettük a minta kialakításában. A munkanélküli alapsokaság bármely tagjának egyenlő esélye volt arra, hogy a mintába, illetve a pótjegyzékbe bekerüljön. A hibahatár 2-3% volt.

300 főről készült munkaerő-piaci adatlap 2007 májusában, amely lehetőséget ad a munkaerő-piaci változások nyomon követésére. A tanulmány következő részében a kutatás keretében felmért emberek munkaerő-piaci helyzetét, illetve annak változását fogom elemezni.

Az 4. táblázatban látható, hogy az adatlap felvételekor a mintában szereplő személyek *háromnegyede munkanélküli* volt. A munkanélküliek csoportján belül a legnagyobb csoport az *ellátatlan munkanélküliek*, az egész mintán belül 43%-ot tesz ki az arányuk, a munkanélküliek között pedig 58%-ot. Korábban láttuk, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a nyilvántartott munkanélküliek között 35% volt 2007 januárjában az ellátásban nem részesülők aránya. *Tehát a Sátoraljaújhely körzetéből választott mintában a megyei átlagnál nagyobb mértékű a munkanélküliek ellátatlansága.*

A vizsgált mintában 26% a tartós munkanélkülieknek járó rendszeres szociális segélyezettek aránya. Ha csak a munkanélkülieket vesszük figyelembe, a szociális segélyezettek aránya 36%, amely a megyei aránynál (43%) valamelyest alacsonyabb.

A *foglalkoztatottak aránya* rendkívül alacsony (13%). A foglalkoztatottakon belül a legnagyobb kategória (8%) a *rendszeres alkalmi munkát végzők*, tehát azok, akiknek általában nincs bejelentett munkahelyük, legjobb. *Határozatlan idejű szerződéssel* a mintában szereplők 3%-a, *határozott idejű szerződéssel* a mintában szereplők 2%-a rendelkezett. Ha azt vizsgáljuk, hogy kikből tevődnek össze a foglalkoztatottak, akkor azt látjuk döntő többségben szakképzett, középkorú, nem roma férfiakból állnak.

Az *inaktívok aránya* is alacsony volt a mintában (13%). Legnagyobb részük betegség miatt rokkantnyugdíjat kap, vagy 50%-os rokkant járadékon van.

A foglalkoztatás stabilitására vonatkozóan a szerződés típusán kívül fontos információt szolgáltat az a tény is, hogy a foglalkoztatás milyen hosszú ideig áll fenn. A felmérés során rákérdeztünk arra, hogy a megkérdezettnek volt-e egy évnél hosszabb munkaviszonya a rendszerváltás utáni három periódusban: 1995–1999, 2000–2004, és 2005–2007 között. *A felmérés adatai egyértelműen azt mutatják, ahogyan megyünk előre az időben, egyre kisebbé válik az esély a tartós, egy évnél hosszabb foglalkoztatásra.* (Ld. 5. táblázatot.)

Ha *nemek szerint* vizsgáljuk a tartós foglalkoztatásra való esélyt, akkor egyértelműen a férfiak előnyösebb helyzetét kell megállapítanunk, de az ő lehetőségeik is rohamosan romlanak az idő előrehaladásával, 2005 és 2007 között már csak 6%-uknak volt tartós foglalkoztatása, míg 1995 és 1999 között még 22%-uknak.

A férfiak jobb munkaerő-piaci pozícióját mutatják a jelenlegi munkaerő-piaci státuszra vonatkozó adatok is. (Ld. 6. táblázatot.) A férfiak mindegyik foglal-

koztatási kategóriában nagyobb arányban foglalnak helyet mint a nők. A férfiaknál 17%-a foglalkoztatottak aránya, míg a nőknél csak 6 %. Igaz, hogy a férfiaknál is a kisebb létbiztonságot nyújtó rendszeres alkalmi munkában találjuk a legmagasabb arányokat. A nemek szerinti munkaerő-piaci státusz arra is rávilágít, hogy a nők körében kétszer annyi az ellátás nélküli munkanélküliek aránya mint a férfiak körében. (61%, 29%). Ez részben azzal is magyarázható, hogy a kereső nélküli háztartásokban, ahol mindkét házastárs munkanélküli, általában a férfi kapja a rendszeres szociális segílyt. Erre utal, hogy a rendszeres szociális segílyben részesülők kétharmada férfi.

Romák és nem romák között hasonlóan nagy különbségeket találunk a tartós foglalkoztatás esélyében mint a férfiak és nők között, de a legutóbbi 2005 és 2007 közötti időszakban már egyáltalán nem volt esélye a romáknak az egy évnél hosszabb foglalkoztatásra. (Ld. 5. táblázatot.)

Ha a jelenlegi munkaerő-piaci státusz szerint vizsgáljuk a romákat és nem romákat, az országosan jellemző tendenciák köszönnek vissza: a romák foglalkoztatottsági szintje jóval alacsonyabb a nem romákénál, mégpedig pontosan egynegyede (4, illetve 17 %). A mintában határozatlan, illetve határozott szerződéssel foglalkoztatott romákat egyáltalán nem is találunk, tehát a romák, amennyiben foglalkoztatják őket, kizárólag alkalmi munkavállalóként jutnak keresethez. (Ld. 7. táblázatot.)

Életkorcsoportok szerint vizsgálva a tartós foglalkoztatási esélyeket, érdekes tendenciákat figyelhetünk meg. A pályakezdő fiatalok a 2000–2004 közötti időszakban még a legnagyobb eséllyel találtak egy évnél hosszabb foglalkoztatást, ám 2005 után a lehetőségeik szignifikánsan romlottak. (Ld. 5. táblázatot.) A jelenlegi munkaerő-piaci státuszra vonatkozó adatok is megerősítik, hogy ugyan a fiatal korosztályban a legmagasabb a foglalkoztatottsági szint (18 %), ám foglalkoztatáshoz csak a nagy instabilitást jelentő rendszeres alkalmi munkásként jutnak. A fiatalok ellenmondásos helyzetét jellemzi az is, hogy körükben a legmagasabb az ellátatlan munkanélküliek aránya is (59%). (Ld. 8. táblázatot.) A középkorúak csoportjára jellemző munkaerő-piaci státusz nagy hasonlóságot mutat a minta egészére elmondottakkal. Az idősebb, 45 év feletti korosztályról elmondható, hogy már minimális eséllyel jut rendszeres alkalmi munkához, ám, ha egyáltalán valaki határozatlan munkaviszonyhoz jut, az nagy valószínűséggel az idősebb korosztályból kerül ki a munkaerő-piac ezen szegmensén. Az idősebb korosztályban nagyobb súllyal és gyakrabban jelentkezik a rossz egészségi állapot miatti elhelyezkedési/foglalkoztatási probléma. Ezzel összefüggésben ez a korosztály az inaktívak csoportjában felülreprezentált.

II.1.3 Munkatörténetek Sátoraljaújhelyen és vonzaskörzetében

A kutatás során kíváncsiak voltunk arra, hogy a megkérdezettek munkaerő-piaci státusza az idők során mennyiben változott, mekkora az esélye, hogy a kategóriák között mozognak, vagyis milyen mértékben állandósult a munkaerő-piaci helyzete a mintában szereplő személyeknek. A *jelenleg foglalkoztatottak* munkaerő-piaci története lényegesen sikeresebb, mint a minta egészéé, bár változását tekintve szintén romló tendenciát mutat. A jelenleg foglalkoztatottak több mint felének volt egy évet meghaladó folyamatos munkaviszonya 1995-1999 között, több mint egyharmadának 2000-2004 között, és az utolsó három évben, 2005-2007 között is több mint negyedének. Ez az egész minta három %-os arányának közel kilencszerese! (Ld. 9. táblázatot.) Jelentős különbség van azonban a különböző típusú foglalkoztatottak munkatörténete között.

A jelenleg *határozatlan idejű munkaszerződés* keretében dolgozók kétségkívül a foglalkoztatotti csoport elitjét alkotják. Aki jelenleg határozatlan idejű szerződéssel dolgozik, annak 1995 óta mindhárom vizsgált időszakban volt egy évet meghaladó folyamatos munkaviszonya. Ugyanakkor a határozatlan szerződéssel foglalkoztatottak aránya rendkívül alacsony szinten állandósult. 2005 előtt és 2005 után is a mintában szereplő személyek három %-a jelezte, hogy volt határozatlan idejű szerződése. (Ld. 10. táblázatot.) Ez azt jelenti, hogy aki eddig nem dolgozott határozatlan idejű szerződéssel, annak erre a jövőben sem lesz esélye.

Ugyanakkor látni kell, hogy a jelenleg *határozott idejű munkaszerződéssel* foglalkoztatottak munkaerő-piaci esélyei már korántsem olyan fényesek mint a határozatlan idejű foglalkoztatottaké. Egyrészt jelentősen csökkent a határozott idejű foglalkoztatáshoz hozzájutók aránya 2005 előtt és után. 2005 előtt még a mintában szereplő személyek közel egyötödének volt határozott idejű szerződése, ez az arány azonban 4%-ra csökkent 2005 és 2007 között. (Ld. 10. táblázatot.) Azt is mutatják az adatok, hogy a jelenleg határozott idejű foglalkoztatottak folyamatos, egy évet meghaladó foglalkoztatásának esélye az idő előrehaladásával folyamatosan csökkent. 1995 és 1999 között még egyötödüknek volt tartós foglalkoztatása, de 2000 és 2004 között már csak egyötödük számolt be erről, míg 2005 és 2007 között egyáltalán nem volt egy évnél hosszabban foglalkoztatott közöttük. Ez azt jelenti, hogy a határozott idejű szerződés valóban rövid foglalkoztatást jelentett az utolsó három évben. Arra vonatkozóan, hogy milyen eséllyel kerülnek be, illetve ki a határozott idejű szerződéssel dolgozók csoportjából, azt mondhatjuk, hogy a csoportra a jellemzőbb a kikerülés, illetve a lehetőségek szűkülése. A mintában szereplők 4 %-a mondta, hogy 2005 és 2007 között volt határozott idejű szerződésű munkájuk, míg 2007 májusában 2 % jelezte, hogy ez a munkaerő-piaci stá-

tusza. Tehát egy egészen kismértékű mozgás, cserélődés lehetséges a csoporton belül, de sokkal jellemzőbb, hogy ez a foglalkoztatási forma is elérhetetlenné válik a minta résztvevőinek.

A foglalkoztatottak legnagyobb csoportját a *rendszeres alkalmi munkások* alkotják. 2007 májusában a megkérdezettek közel egytizede volt rendszeres alkalmi munkás. A foglalkoztatás tartóssága szempontjából egyértelműen ez a csoport van a legrosszabb helyzetben. Többségüknek sohasem volt egy évet meghaladó munkaviszonya az elmúlt évtizedben. 1995 és 1999 között egyharmaduknak volt hosszabb munkaviszonya, 2000 és 2004 között már csak közel egyötödüknek, 2005 és 2007 között pedig gyakorlatilag megszűnt a folyamatos foglalkoztatás esélye (ld. 9. táblázat). A rendszeres alkalmi munkát végzők aránya is csökkent 2005 után, de nem olyan mértékben mint a határozott idejű szerződéssel dolgozóknál. 2005 előtt a megkérdezettek 18 %a, 2005 és 2007 között 13 %uk volt rendszeres alkalmi munkás. Tehát az adatok azt mutatják, hogy ebbe a foglalkoztatási csoportba sem könnyű manapság bekerülni, és az idő előrehaladásával egyre nehezebbé válik, ugyanakkor ez az a forma, amelyik mégis a legnagyobb eséllyel elérhető – főleg a fiatalabb és középkorú korosztály részére – a valamelyest kiszámíthatóbb foglalkoztatási lehetőségekhez való hozzáférés versenyében. Fontos leszögezni azonban, hogy a rendszeres alkalmi munkából nincs átjárás a határozott, illetve határozatlan idejű foglalkoztatási formákba, vagyis az elsődleges munkaerő-piacra.

Foglalkoztatásnak ugyan nem minősül, de érdekes megjegyezni, hogy a *nem rendszeres alkalmi munkások* aránya 2005 előtt és 2005 és 2007 között is magas volt, és lényegében nem is csökkent. A megkérdezettek hatvan %-a jelezte, hogy nem rendszeresen, de végez alkalmi munkát. (Ld. 10. táblázatot.) A nem rendszeres alkalmi munkások háromnegyede a rendszeres szociális segélyezettek és az ellátás nélküli munkanélküliek köréből kerül ki, vagyis a tipikusan tartós munkanélküliek egyetlen (kiegészítő) jövedelemszerzési lehetősége ez. Ez a lehetőség azonban semmilyen ugródeszka szerepet nem jelent a tartós foglalkoztatáshoz.

A megkérdezettek legnagyobb csoportját a *munkanélküliek* alkotják. (A minta háromnegyede.) A munkanélküliek csoportja nem teljesen homogén, de egyértelműen minőségileg más munkaúttal rendelkeznek a jelenleg foglalkoztatottakénál. Utolsó munkaviszonyuk megszűnésének éve átlagosan 1996-ban volt, tehát a munkaerőpiacról való tartós kiszorulásról beszélhetünk. Azonban az adatok egyértelműen mutatják, hogy a munkanélküliek csoportja is erőteljesen rétegzett a jövedelempótláshoz és a közfoglalkoztatási lehetőségekhez való hozzájutásban.

A csoporton belül a legjobb helyzetben a jelenleg *munkanélküli segélyben részesülők*⁵ vannak. A segélyhez való jogosultság megszerzéséhez minimálisan hat hónap foglalkoztatásra van szükség. A jelenleg segélyezettek az elmúlt évtizedben viszonylag nagy arányban rendelkeztek egy évet meghaladó munkaviszonnyal. 1995 és 1999 között több mint kétharmaduk, 2000-2004 között négytizedük volt hosszabban foglalkoztatott, azonban 2005 után már mindenki kikerült a tartós foglalkoztatásból. (Ld. 9. táblázatot.) Az utóbbi három évben már kevesebben jutottak munkanélküli segélyhez mint 2005 előtt, amikor még a megkérdezettek közel negyede kapott munkanélküli segélyt. (Ld. 10. táblázatot.) A körzetre jellemző romló foglalkoztatási helyzet körülményei között kérdéses, hogy a jelenleg segélyezetteknek mennyiben sikerül visszakérülniük a munkaerő-piacra, vagy tartós munkanélküliként rendszeres szociális segélyre válnak-e jogosultak.

A ma *rendszeres szociális segélyben részesülők* gyakorlatilag nem rendelkeztek folyamatos munkaviszonnyal az 1990-es évek közepétől kezdve. Az 1990-es évek közepén 14%-uknak volt tartós foglalkoztatása, de 2000 után nekik is megszűnt. Ugyanakkor a tartós munkanélkülieknek ez a csoportja az, amelyik a legnagyobb valószínűséggel részesül az önkormányzatok által működtetett közfoglalkoztatási programokból. A nyilvántartott, de ellátás nélküli munkanélküliek a munkanélküliek között egyértelműen a leghátrányosabb helyzetű, hiszen sem jövedelempótlást (rendszeres szociális segélyt), sem a közfoglalkoztatási lehetőségekből való egyenlő hozzáférésben sem részesül.

A ma *ellátás nélküli munkanélküliek* gyakorlatilag a rendszerváltás igazi vesztesei. A kilencvenes évek közepétől nem rendelkeztek folyamatos munkaviszonnyal, pedig összetételüket tekintve kétharmaduk középkorú, 25 és 44 év közötti. A munkanélkülieknek ez a csoportja viszonylag konstans méretű, nem változott az arányuk 2005 előtt és után. Az egyetlen jövedelemforrásuk a nem rendszeres alkalmi munka, és amint láttuk, a többi munkanélkülihez képest kisebb eséllyel jutnak közfoglalkoztatáshoz.

Az *inaktívok* foglalkoztatási története némileg jobb képet mutat mint az egész munkanélküli csoporté, hiszen így szerezhették meg a különböző társadalombiztosítási ellátásokat.

Összességében levonhatjuk azt a következtetést, hogy mind a foglalkoztatottak, a munkanélküliek, és az inaktívok csoportja erősen rétegzett aszerint, hogy milyen mér-

⁵ A hagyományos munkanélküli segélyt/járadékot jelenleg álláskeresői támogatásnak hívják, de a félreértések elkerülése végett ehelyütt még a korábban megszokott elnevezést használjuk.

tékben kötődik a munkaerő-piachoz, illetve milyen esélye van a jelenlegi pozícióját megtartani, vagy a romló feltételek között az állami támogatásokhoz hozzájutni. Az adatok azt mutatják, hogy az elmúlt másfél évtizedben a tartós foglalkoztatásért vívott küzdelem egyre kilátástalanabbá vált a Sátoraljaújhely körzetéből kikerült megkérdozetteknél. 2005 után már kizárólag annak a néhány kivételozett helyzetben lévőknek sikerült, akinek határozatlan idejű szerződése volt. A nagy többség, aki koránál fogva a gazdaságilag aktív népességen belül a munkanélküliek csoportjába tartozik, foglalkoztatást csak alkalmi munkásként vagy az önkormányzat által allokált közfoglalkoztatásban remélhet. Ezért is nagyon fontos közelebből megvizsgálni, hogy az állam milyen aktív foglalkoztatási eszközöket működtet, azoknak mi a hatékonysága, illetve, hogy a munkanélküliek különböző csoportjai milyen eséllyel jutnak a különböző elátási formákhoz.

II.2 AZ AKTÍV MUNKAERŐ-PIACI ESZKÖZÖK HATÉKONYSÁGÁNAK VIZSGÁLATA

A foglalkoztatáspolitikai egyik legnagyobb kihívása, hogy milyen módon lehetséges az adott pillanatban munkanélkülivé vált egyént a leghatékonyabb módon a munka világába visszavezetni. Az egyén munkaerő-piaci értékét kell-e javítani képzések formájában, vagy a munkahelyet kell támogatni, ösztönözni, hogy a munkanélküliek csoportjából válasszon munkaerőt, vagy éppen ahhoz kell az egyént hozzásegíteni, hogy saját maga legyen képes olyan jövedelemtermelő tevékenységet folytatni, amely helyettesítheti az alkalmazotti foglalkoztatást.

Az elmúlt tizenöt évben nagy számban vezetett be a munkaügyi kormányzás különböző aktív munkaerő-piaci intézkedéseket, amelyek a munkanélküli emberek újra elhelyezkedését voltak hivatottak elősegíteni. (Aktív eszköznek számítanak a támogatott képzések, a közhasznú foglalkoztatás, a közmunka, a vállalatoknak nyújtott bértámogatás, a pályakezdők gyakornoki rendszere stb.) Ezek a támogatási programok nem vezettek egyértelmű sikerhez, ha sikernek az elsődleges munkaerőpiacra való tartós reintegrációt tekintjük. Ennek egyik oka, hogy összesen a munkanélküliek táborának csak kisebbségi hányada jut ilyen, a munkaerő-piaci reintegrációt segítő támogatáshoz. Véleményem szerint kiemelten fontos az elsődleges munkaerőpiac foglalkoztatóit arra ösztönözni, hogy munkanélküli embereket is foglalkoztassanak. Ezt hivatott ösztönözni a bértámogatások rendszere. Ezek rendszere azonban bo-

nyolult, erős adminisztrációs terhet jelent a vállalatok számára, a megpályázható támogatási formák gyakran változnak, a támogatottak célcsoportja szintén rendszeresen változik, ami azzal jár, hogy a vállalatok nem kalkulálhatnak hosszú távon egy-egy támogatási formával. Nehezen számítható ki, hogy éppen a kisgyermekes anyák, a roma tartósan munkanélküliek, az 50 év felettiek, a pályakezdők hátrányos munkaerő-piaci helyzetben lévő csoportjának a foglalkoztatásával lehet-e állami támogatásokhoz jutni. A foglalkoztatók nagy része éppen a rendszer változékonysága és adminisztratív terhei miatt nem kívánja igénybe venni a kormányzat által megteremtett lehetőségeket.

Másfelől az is igaz, hogy vannak olyan cégek, amelyek a helyi munkaügyi központtal szoros kapcsolatot kiépítve egész munkaerő-gazdálkodási politikájukat az igénybe vehető állami támogatások rendszerére alapozzák. Rotációs rendszerben mindig olyan munkanélkülieket vesznek állományba, akik az éppen támogatott kritériumnak megfelelnek. Azokat a személyeket, akik után nem kapnak támogatást, szisztematikusan elbocsátják, és újakat vesznek fel helyettük. A munkaerőpiaccal való kapcsolat megtartása szempontjából még ennek az etikai szempontból kifejezetten megkérdőjelezhető humánpolitikai gyakorlatnak is vannak előnyei.

Az aktív eszközök közül a két legnagyobb létszámot érintő eszköz a bértámogatások rendszere és az önkormányzatok által működtetett közfoglalkoztatási formák. (Itt elsősorban a közhasznú foglalkoztatásra és a közmunkára gondolok.) A minimálbér növekedése észlelhetően javította az önkormányzatok közfoglalkoztatási tevékenysége iránti érdeklődést a munkanélküliek körében. A kutatások arról tanúskodnak azonban, hogy az esetek döntő többségében nem vezet út az önkormányzati munkaerőpiacról az elsődleges munkaerőpiacra. A közfoglalkoztatási formáknak fontos szerepe van azonban abban, hogy – legalább időszakosan – munkavégzési lehetőséghez juttatja, illetve a segélyezésre jogosultság megszerzésében segíti a munkanélküli embereket.

A következőkben nézzük meg közelebbről, hogy milyen adatok állnak rendelkezésre az állam által finanszírozott aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonyságáról. Először az országos adatokat mutatom be, majd azokat a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei adatokkal fogom összehasonlítani.

II.2.1 Aktív munkaerő-piaci eszközök: országos körkép

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSz) félévente egy ún. Monitoring vizsgálatot készít az aktív munkaerő-piaci program résztvevőinek körében. A

Monitoring vizsgálat keretében az ÁFSz azt vizsgálja, hogy *három hónappal* az igénybe vett aktív munkaerő-piaci eszköz támogatás befejezése után mi jellemzi az adott egyén munkaerő-piaci pozícióját.

A 2000–2004 közötti országos adatokat vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy az egyes munkaerő-piaci eszközök hatékonysága az elmúlt 5 évben gyakorlatilag nem változott, az elhelyezkedési arány mutatójával mért eredményesség 2000-ben és 2004-ben ugyanazt a rangsort mutatja. (Ld. 11. táblázatot)

A rangsor a következőképpen alakul:

1. A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai
2. A „túlélő” vállalkozások aránya
3. A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdők véglegesítési arányai⁶
4. A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai⁷
5. A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdők véglegesítési arányai⁸
6. Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai⁹
7. Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai¹⁰

⁶ A támogatás a munkáltatónál legalább egy tanéven keresztül gyakorlati képzésben részesült szakképzett fiatalok foglalkoztatását biztosítja 270 napra úgy, hogy a munkáltató 90 napra -támogatás nélküli – foglalkoztatási kötelezettséget vállal. A támogatás az adott munkáltatóra érvényes kötelező legkisebb havibér lehet.

⁷ A bértámogatás a munkaerőpiacról tartósan kiszorult munkanélküliek foglalkoztatásának speciális eszköze. Ennél az eszköznél a pénzügyileg támogatott idővel megegyező idejű, támogatás nélküli továbbfoglalkoztatási kötelezettséget vállalnak a munkaadók, így a program hosszabb távú foglalkoztatási lehetőséget biztosít az abban résztvevők számára.

⁸ A támogatás lehetővé teszi, hogy a szakképzetlen, vagy a Munkaügyi Tanácsok által meghatározott szakképesítéssel rendelkező fiatalok a foglalkoztatás egy éves időtartama alatt megfelelő munkatapasztalatot szerezhessenek. A pályakezdő fiatalok legalább napi 4 órás foglalkoztatásáért támogatásként a munkabér 50-100%-át igényelhetik az őket foglalkoztató munkaadók.

⁹ Ajánlott képzésnek nevezik azokat a képzéseket, amelyeket a Munkaügyi központok ajánlanak a munkanélkülieknek, míg elfogadott képzésnek azokat az egyénileg kezdeményezett és kiválasztott képzéseket nevezik, amelyekkel a munkaügyi központ egyetértett, és elfogadta azokat mint támogatásra érdemes képzések.

¹⁰ A Monitoring felmérés a közhasznú munka és közmunka programok hatékonyságát nem vizsgálja a nyomkövetéses vizsgálat keretében, de rendelkezik adatokkal arra vonatkozóan, hogy mekkora az önkormányzatoknál elhelyezkedettek aránya. (2003 I. félévében 1,1% volt ez az arány.)

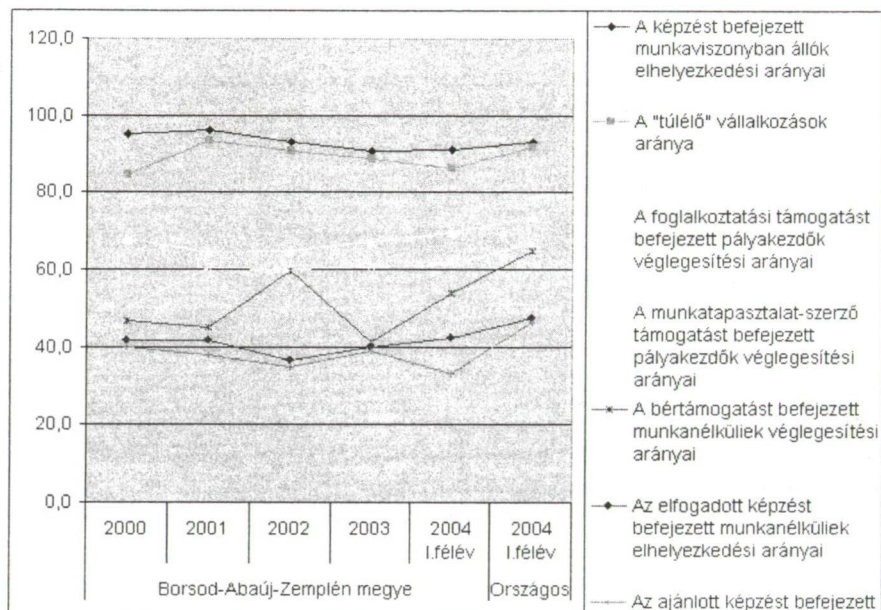
Három hónappal a támogatás kimerítése után a legnagyobb elhelyezkedési rátával azok a személyek rendelkeznek, akik a képzés időtartama alatt már sikeresen elhelyezkedtek. Az ő esetükben 3 hónappal a képzés után 90 % feletti az elhelyezkedettek aránya. Ugyanakkor ez az arány azt is jelzi, hogy a megszerzett munkaviszony sok esetben instabilnak minősíthető, hiszen 3 hónap alatt a képzésben részt vettek és közben sikeresen elhelyezkedtek 5-10 %-ának meg is szűnik a munkaviszonya. A vizsgált munkaerő-piaci eszközök közül a második legmagasabb foglalkoztatottsági rátával, illetve „túlélési aránnyal” a *vállalkozói támogatásban* részesültek rendelkeznek. Három hónappal a támogatás lejártá után az elindult vállalkozások 90 %a működött. Ez az arány első látásra meglehetősen magas. Úgy vélem, hogy ez a magas arány erősen összefügg azzal, hogy a Monitoring vizsgálatban érvényesülő 3 hónapos várakozási idő túl rövid a vállalkozások sikerességének megítéléséhez. A harmadik legsikeresebb munkaerő-piaci eszköz a Monitoring vizsgálat alapján a *pályakezdők foglalkoztatási támogatása*. E támogatási formában részt vett pályakezdők háromnegyedét véglegesítették a munkáltatók. A munkaviszony jellegéről (határozott vagy határozatlan munkaviszony formájáról van-e szó) azonban nincs információnk. A *bértámogatást*, illetve a *pályakezdők tapasztalat szerző támogatásában* résztvevő személyek a 2000 és 2004 közötti periódusban közel kétharmados arányban maradtak alkalmazásban a támogatás lejártá utáni három hónapban. Az ajánlott, illetve elfogadott képzéseket befejező munkanélküliek átlagosan közel fele helyezkedett el a képzést követő három hónapban. Tudni kell, hogy ez az az aktív eszköz, amely a legnagyobb létszámot érinti az így támogatott munkanélküliek körében.

A következőkben vizsgáljuk meg, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében mennyiben hasonló, illetve eltérő az aktív eszközök eredményessége az országos átlaghoz képest (Ld. 12. és 13. táblázatot, valamint az 3. ábrát).

II.2.2 Aktív munkaerő-piaci eszközök Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Összességében megállapíthatjuk, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az egyes aktív munkaerő-piaci eszközök eredményessége nagyobb ingadozást mutat mint az országos átlag.

3. Ábra. Az aktív munkaerő-piaci eszközökben résztvevők elhelyezkedési aránya Borsod – Abaúj – Zemplén megyében és országosan

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat

1) A képzést befejezett munkaviszonyban állók

A munkaviszonyban állók képzése (általában nagyobb elbocsátások előtt szokták ezt az eszközt alkalmazni) a leghatékonyabb eszköznek bizonyult Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is az elmúlt öt évben. 2000 és 2002 között az országos átlagnál magasabb volt az elhelyezkedési arány a Monitoring vizsgálat adatai szerint. 2003-tól egy kisebb visszaesés következett be, ekkortól már némileg az országos átlag alattiak az eredmények, de még mindig kimagaslóan jónak mondhatók a 90% körüli elhelyezkedési arányok. Tudni kell, hogy a munkaerő-piaci képzésekben részesülők kisebb része áll munkaviszonyban, általában a munkaviszonyban állók képzése az összes képzésben résztvevők 10%-át teszi ki.

2) *A vállalkozóvá válás támogatása*

Hasonlóan az országos rangsorhoz, a vállalkozó válási támogatásban résztvevők három hónap utáni „túlélési” rátája a vizsgált 2000–2004-es időszakban a második helyet képviseli Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. 2003-ban első helyre kerül ez az eszköz, de 2004-re már ismét a munkaviszonyban állók képzése került az első helyre. *Abszolút számokat nézve megállapítható, hogy csak nagyon kevesen kapnak ilyen támogatást Magyarországon. 2003-ban összesen 2863 fő kapott vállalkozóvá válási támogatást, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében pedig 256-an, ami azt jelenti, hogy ebben a megyében az országos gyakoriságot meghaladó mértékben használja a munkaügyi központ ezt a támogatási formát.* Elképzelhető, hogy a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei munkaügyi központ azért is ítéli meg a támogatásoknak ezt a formáját, mert a magas munkanélküliségi rátájú megyében az elhelyezkedési lehetőségek szűk köre miatt az önfoglalkoztatóvá válás sok esetben a egyetlen reális alternatívája a foglalkoztatotti státusz visszaszerzésére. A Monitoring vizsgálat eredményei szerint: „Az induló vállalkozásokat segítő támogatások közül a munkanélküliek szinte kizárólag a munkanélküli járadék összegével megegyező anyagi támogatást vették igénybe, a szaktanácsadás, a képzés, a hitelfedezeti biztosítás költségeinek részbeni átvállalásának lehetőségével csak kevesen éltek.”¹¹

3) *A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdők véglegesítési arányai*

Az egyik legingadozóbb eredményességet mutató aktív foglalkoztatáspolitikai eszköz Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a *pályakezdők foglalkoztatási támogatása*. Ugyanakkor tudni kell, hogy a legkisebb létszámot érintő támogatási formáról van szó. 2003 I. felében összesen 128 pályakezdő kapta ezt a támogatási formát az országban, ebből 15 fő Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. A foglalkoztatási támogatásban részesülők véglegesítési aránya 75% körüli értéket mutatott az elmúlt öt évben. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ezzel szemben 2000–2004 között 40 és 60% közötti intervallumban ingadozott. Ezzel az eredményességi mutatóval a 4 és 6. helyet foglalta el az eredményességi rangsorban. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei mutatók az elmúlt öt évben végig az országos átlag alatt maradtak.

¹¹ Monitoring elemzés, 2003 I. félév. Állami Foglalkoztatási Hivatal

4) *A munkatapasztalat szerző támogatást befejező pályakezdekők véglegesítési arányai*

A foglalkoztatási támogatáshoz képest ezt a támogatási formát nagyobb arányban veszik igénybe a pályakezdekők. 2003 I. félévében összesen 2512 fő vett részt ebben a konstrukcióban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ez a létszám elérte a 408 főt. Ez országosan a legmagasabb megyei létszámot jelentette. Országosan a munkatapasztalat-szerző támogatásban részt vettek kétharmadát véglegesítették, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ez az érték 40 és 67 % között ingadozott. 2000-ben még ez a támogatási forma volt a legkevésbé hatékony a megyében, 2002-re azonban elérte a hatékonysága az országos átlag színvonalát.

5) *A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési aránya*

A közhasznú foglalkoztatás és a képzések után ez a legtöbb embert érintő aktív foglalkoztatáspolitikai eszköz. 2003 I. félévében összesen 9046 fő foglalkoztatását vállalták munkáltatók a bértámogatás fejében. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ugyanebben az időszakban 1537 főt foglalkoztattak bértámogatással. *A munkatapasztalat-szerző támogatáshoz hasonlóan a bértámogatásban résztvevők száma megyei szinten a legmagasabb az országban.* A támogatási forma hatékonysága jelentősen ingadozott a 2000 és 2004 közötti időszakban. 2000 és 2001 között az országos átlag feletti hatékonyságot mutatott, 2002-ben és 2003-ban a bértámogatásban részesültek véglegesítési aránya némileg visszaesett, míg más megyékben javult, így jóval az országos átlag alatti eredményességet ért el Borsod-Abaúj-Zemplén megye. 2004 I. félévében újra javuló tendencia mutatkozott. Ezek az ingadozások az évenkénti rangsorhelyben is megmutatkoznak: a bértámogatás elhelyezkedési aránnyal mért hatékonysága az elmúlt öt évben háromszor a harmadik helyre került (a munkaviszonyban állók képzése és a vállalkozóvá válás támogatása után), egyszer negyedik helyre, és egyszer ötödik helyre (ami az országos rangsor). *Tehát a foglalkoztatáspolitikai eszközök közül a bértámogatások viszonylag nagyobb létszámot érintenek és hatékony eszköznek is bizonyult Borsod-Abaúj-Zemplén megyében.*

6) *Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési aránya*

Összesen háromfajta képzés eredményességét vizsgálja az Állami Foglalkoztatási Szolgálat. Egyrészt szólunk már a munkaviszonyban állók képzésének hatékonyságáról, amely országosan és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

is a legnagyobb elhelyezkedési rátát eredményezte. A munkanélküliek számára kétfajta képzés van: egyrészt, amelyet a munkaügyi központ ajánl fel a munkát kereső részére, másfelől a munkanélküli által kezdeményezett és kiválasztott képzés, amelyet a munkaügyi központ elfogad. Az országosan a hatodik (utolsó előtti) rangsorban lévő egyének által kezdeményezett képzés Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az 5. és 7. hely között ingadozik. Az elhelyezkedési ráta minden vizsgált évben az országos átlag alatti értéket mutatott. Országosan az elhelyezkedési ráta az egyén által kezdeményezett képzések befejezése után a vizsgált időszakban 45 és 52% között mozgott, míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 33 és 41%-ot képviselt ez az érték.

7) Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai

Logikusan gondolkodva az ember azt feltételezi, hogy a saját kezdeményezésű képzések – a magasabb egyéni motiváció következtében – nagyobb eséllyel vezetnek elhelyezkedéshez, mint a munkaügyi központ által ajánlott képzések. Ez részben igaz is. Ha megnézzük az országos adatokat, akkor láthatjuk, hogy minden évben magasabb volt az elfogadott képzések eredményességi mutatóinak értéke az ajánlott képzésekhez képest. Ugyanakkor a kétfajta képzés közötti „olló” az évek során szűkült. Pontosán nem tudjuk megmondani, hogy ez miért van. Lehet, hogy azért, mert a munkaerőpiac strukturális helyzete meghatározóbb tényező, vagy javult a munkaügyi központok szolgáltatása miszerint összeilleszteni igyekezzenek az egyéni adottságokat és szükségleteket a piaci kereslettel. Borsod-Abaúj-Zemplén megye érdekessége, hogy az elmúlt öt évben háromszor a munkaügyi központ által ajánlott képzés bizonyult eredményesebbnek. Az ajánlott képzés rangsora az 5. és 7. hely között mozgott 2000 eleje óta. Ennek ellenére *az országos átlaghoz képest minden évben alacsonyabb volt az ajánlott képzések munkaerő-piaci reintegráló hatása.* Az országos elhelyezkedési ráta 2000 eleje óta 43 és 48% között mozgott, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei ráta viszont 36 és 46% között.

A munkanélküliek képzése az egyik legellentmondásosabb foglalkoztatáspolitikai eszköz. Egyrészt közhelynek számít a szakirodalomban, hogy a munkaerő-piaci pozíciót jelentősen meghatározza a munkanélkülivé vált ember szakképzettsége, illetve piacképes szaktudása. Ésszerű elképzelés, hogy a munkanélküliek elhelyezkedési esélyét azzal lehet javítani, ha az állam támogatja a piacképes tudás elsajátítását. Másfelől azt látjuk, hogy a legkevésbé hatékony eszköznek minősül mind az elfogadott képzés, mind az ajánlott képzés. Felmerül a kérdés, hogy akkor érdemes-e az államnak ilyen mértékben támogatnia a

munkanélküliek képzését, átképzését? Ha onnan közelítjük meg a kérdést, hogy a közhasznú munkán foglalkoztattak után, a képzésekben érintett személyek tábora a legnépesebb, akkor az alacsonyabb elhelyezkedési ráta mellett is több ember jut munkahelyhez a képzések hatására mint más, magasabb elhelyezkedési rátát mutató, de kevesebb embert érintő támogatási forma. Tehát a hatékonysági mutatók nagyságrendje alapján nem lehet elhamarkodott döntést hozni, hogy melyek a folytatandó támogatási formák, és melyek nem azok. Fontos volna azt is tudni, hogy a *képzések* pontosan mit takarnak. Ha ismerenénk a képzések összetételét, jellegét, akkor jobban követhető volna, hogy mely képzések eredményesebbek.

Azt a következtetést azonban az adatok elemzése után le lehet vonni, hogy tendenciáját tekintve azok a támogatási formák a hatékonyabbak, amelyek megteremtik annak lehetőségét a program során, hogy a munkát kereső és a munkáltató személyesen megismerhessék egymást. Az esetek döntő többségében csak a személyes ismeretség segít ellensúlyozni az oly nagy mértékben jelen lévő társadalmi előítéleteket, legyen az magasabb életkor, roma származás, rossz megjelenés, vagy más diszkriminációt könnyen előidéző tényező. Ezért is gondolom azt, hogy a képzések hatékonyságát úgy lehetne javítani, hogy olyan képzési programok legyenek kidolgozva a munkanélküliek számára, amelyek alkalmat teremtenek a munkát kereső és a potenciális munkáltató kölcsönös megismerésére.

Az utóbbi években egyre több olyan munkaerő-piaci program indult, amely a képzést és a közfoglalkoztatást összekapcsolta. Leginkább a roma tartósan munkanélküliek célcsoportjának szerveztek ilyen komplex programokat. Véleményem szerint fontos volna a rendelkezésre álló aktív támogatási formák további ötvözése, összekapcsolása. Úgy gondolom, hogy az erőforrásokat az elsődleges munkaerőpiacra való visszajutás elősegítésére kellene összpontosítani. *Elképzelhetőnek tartanék olyan komplex, a foglalkoztatásra ösztönző programokat, amelyek a bér- és adókedvezményeket kombinálnák a betanításhoz szükséges képzési programok költségeinek átvállalásával.* Ehhez a munkaügyi központoknak sokkal szorosabb kapcsolatokat kellene kialakítaniuk a vállalati szférával, hogy a cégek képzési és munkaerő-szükségeit, illetve a munkanélküliek foglalkoztatását össze lehessen illeszteni.

A következőkben a vállalkozóvá válás támogatásban részesültek csoportját fogom közelebbről megvizsgálni. Először néhány statisztikai paraméter mentén összehasonlítom a támogatásban részesültek személyes és vállalkozásaikra vonatkozó adatokat országos és megyei viszonylatban, majd egy kisebb mintán megvizsgálom a Sátoraljaújhelyi kistérségben 2000 és 2004 I. félévében vállalkozóvá válási támogatásban részesültek korábbi munkaút történetét az Állam Foglalkoztatási Hivatalban nyilvántartott adatok segítségével.

II.3 A VÁLLALKOZÓI TÁMOGATÁSBAN RÉSZESÜLTEK

II.3.1 Kik kapnak támogatást a vállalkozóvá váláshoz? (Az országos és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei adatok összehasonlítása)

2003-ban Magyarországon összesen 2863 személy kapott vállalkozási támogatást. Ezeknek az embereknek a többsége (61%-a) férfi. (Ld. 14. táblázatot). Jellemzően a középkorú korosztály kapja a munkaerő-piaci támogatásnak ezt a formáját. A támogatásban részesültek 60%-a 25 és 39 év közötti. Gyakorlatilag 50 év felett nincs esélye a munkanélkülieknek, hogy vállalkozási támogatásban részesüljenek, pedig az idősebb korosztálynál az önfoglalkoztatás elősegítése megoldást jelenthetne a foglalkoztatási gondjaikra. 2003-ban a támogatottak 44%-a szakmunkásképzőt, 40%-a szakközépiskolát és gimnáziumoz végzett, tehát a középkorú középfokú végzettséggel bírók számíthatnak legnagyobb eséllyel erre a támogatási formára.

Láttuk korábban, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az országos átlagnál nagyobb arányban használták a vállalkozóvá válási támogatást. Az összes támogatott 9%-a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt található 2003-ban. A 14. táblázatból kiderül, hogy a nem, életkor és iskolai végzettség szerint az országos tendenciákkal összecsengő tendenciák mutatkoznak a támogatottak összetételében. Tehát Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is a támogatottak többsége férfi, középkorú végzettségű és kétharmaduk 25 és 39 év közötti.

A táblázat adatai kitérnek a követéskor működő vállalkozások arányára is. Az egyes kategóriákon belül bizonyos mértékű szórást mutatnak az adatok, de nem túl jelentőset. Tendenciájában a következő összefüggést lehet megfigyelni: *nagyobb túlélési aránnyal rendelkeznek a férfiak, a 40 és 49 év közöttiek, valamint a szakmunkásképzőt végzők vállalkozásai.*

Országosan és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében egyaránt a létrehozott vállalkozások típusa döntő többségben egyéni vállalkozó formában működik, a második leggyakoribb típus a BT, és a végül a KFT-k már csak néhány százalékpontot tesznek ki.

A vállalkozói támogatásban részesültek vállalkozásai néhány jól meghatározott területen koncentrálnak. *Országosan az öt leggyakoribb kategóriában koncentrálnak a 2003-ban létrehozott vállalkozások kétharmada, míg ez a tendencia még erősebben megmutatkozik Borsod-Abaúj-Zemplén megyében,* mert ott a vállalkozások közel háromnegyede tartozik az öt leggyakrabban előforduló kategóriába. Melyek ezek a területek, ahol a támogatott vállalkozások létrejöttek?

Országos szinten az öt leggyakrabban előforduló vállalkozási profil a következő: *kiskereskedelem (közúti jármű és üzemanyag), építőipar, egyéb szolgáltatás, a gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás, a pénzügyi tevékenységet segítő szolgáltatás*. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ugyanez az öt kategória került az élre, csak nem teljesen azonos sorrendben. Tehát megállapítható, hogy ebben a tekintetben sincs jelentős különbség az országos adatok és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében tapasztalt tendenciák között.

A vállalkozási támogatásban részesült személyek megyén belüli, kistérségek közötti gyakorisága nem egyenletes megoszlást mutat Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Vannak kistérségek, ahol egyetlenegy személy sem kapott ilyen támogatást 2003-ban, mint például Sajószentpéter, Putnok kistérségében, másfelől Miskolc városában koncentrálódik a támogatottak közel egyharmada. Az általunk a következőkben közelebbről vizsgált *Sátoraljaújhelyi kirendeltséghez tartozó Sátoraljaújhely és Bodroghöz kistérségben lakik* a támogatott személyek 9%-a. Ezzel az aránnyal Sátoraljaújhely kistérsége a középmezőnyben helyezkedik el a megyei kistérségek rangsorában, pontosan a hatodik helyet foglalja el.

II.3.2 2000 és 2004 I. féléve között vállalkozóvá válási támogatásban részesültek Sátoraljaújhelyi kistérségben

Az Állami Foglalkoztatási Hivatal segítségével¹² összeállított mintán vizsgáltam meg a Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében vállalkozóvá válási támogatásban résztvevők demográfiai és munkaerő-piaci jellemzőit. Olyan mintát hoztunk létre, amelyben a Monitoring vizsgálat és az ún. Életútnapló¹³ bejegyzések is nyomon követhetők. A mintába összesen 139 fő került. A nyilvántartási rendszer szerint ennyien kaptak 2000 és 2004 I. féléve között vállalkozóvá válási támogatást Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében.

Az elmúlt öt évben Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében vállalkozóvá válási támogatásban részesültek összetétele nem, iskolai végzettség, és életkor szerint nem tér el jelentősen sem a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében tapasztaltaktól, sem az országos tendenciáktól. Közel kétharmaduk férfi, döntő többségük középfokú iskolai végzettség-

¹² Balogh Bertalan informatikus volt a minta összeállításában segítségemre.

¹³ Az Életút napló módszer segítségével rendelkezésre állnak az egyes személyekről a munkaügyi központokban kapott szolgáltatásokról és támogatási formákról. Így hosszabb távon lehet követni, hogy egy adott személlyel mi történt a munkaerő-piacon.

gel rendelkezik, azon belül szakmunkásképzővel vagy szakközépiskolai végzettséggel, végül, ebben a körzetben is azt tapasztaltuk, hogy a középkorúak részére a legjellemzőbb a támogatás odaítélése, a résztvevők 40%-a a 30-asok korosztályába tartozik.

II.3.3 Milyen munkaerő-piaci előzménnyel rendelkeznek a vállalkozói támogatásban részesültek?

Az adatbázis lehetővé teszi, hogy megvizsgáljuk, hogy hány év telt el a munkaügyi központban történt első regisztráció között és a vállalkozói támogatás megkezdése között. Az adatok azt mutatják, hogy elég jellemző tendencia, hogy a korábban munkanélküliségi múlttal nem rendelkezők személyek részesülnek vállalkozói támogatásban. A támogatásban részesültek több mint egyharmada esetében kevesebb mint egy év telt el az első adatfelvétel és a támogatás megkezdése között. Azoknál a személyeknél, akik visszaeső munkanélküliek, vagyis hosszabb történettel rendelkeznek a munkaügyi központon belül az a jellemző, hogy az újabb munkanélküliségük elején kapnak vállalkozói támogatást. Ezt bizonyítja, hogy az összes támogatott 70%-a 3 hónapnál nem hosszabb regisztrációs időszakkal rendelkezett a támogatás megkezdése előtt. Az utolsó regisztráció átlagos hossza a mintán belül három és fél hónap. Összesen 3 fő az, akinek az utolsó regisztrációs időszaka meghaladta az 1 évet, vagyis tartós munkanélkülinek minősült volna. Tehát, ez azt jelenti, hogy jellemző, hogy a frissen munkanélkülivé vált emberek- még, ha nem is először váltak munkanélküliekké – lesznek azok, akiket egyrészt a hivatal támogat a vállalkozóvá válásban, másrészt ezek azok a személyek, akik rendelkeznek olyan erőforrásokkal, amelyek révén reálisan önfoglalkoztatóvá válhat valaki.

II.3.4 Mi jellemzi a vállalkozóvá válási támogatásban részesültek vállalkozásait?

Egyrészt fontos leszögezni, hogy a vállalkozások több mint 90%-ában valóban egyszemélyes vállalkozások. A vállalkozások jogi formája is ezt erősíti meg, hiszen több mint kétharmaduk egyéni vállalkozás formájában működik. A vállalkozások profilja szerint vizsgálva a mintát, azt tapasztaljuk, hogy Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében is a megyei és országos tendenciák érvényesülnek. A leggyakrabban előforduló vállalkozási profilok a következők: kiskereskedelem, egyéb szolgáltatás, építőipar, mezőgazdaság, vadgazdálkodás és erdőgazdálkodás, valamint a gazdasági tevékenységet segítő vállalkozások.

A mintában szereplő támogatott személyek közül 51 fő vett részt az Állami Foglalkoztatási Szolgálat Monitoring vizsgálatában. Ebből az 51 vállalkozásból 49 működött 3 hónappal a támogatás befejezése után. *Tehát a túlélési arány 96%.* Ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az egész népesség csupán 37%-a vett részt a Monitoring vizsgálatban, amely arány alacsonynak mondható.

A sikeres 49 vállalkozás jellemzői nem térnek el jelentősen az egész mintájától, valószínűleg országos reprezentatív adatokon volna célszerű a sikeres túlélő vállalkozásokat, akár három hónapnál hosszabb követési idő elteltével vizsgálni.

II.4 AZ „ÉPÍTSÜK EGYÜTT” ROMA FOGLALKOZTATÁSI PROGRAM RÉSZTVEVŐINEK VIZSGÁLATA SÁTORALJAÚJHELYEN ÉS VONZÁSKÖRZETÉBEN

2004. június 1. és október 31. között működött Sátoraljaújhelyen és vonzaskörzetében az öt hónapos „Építsük együtt” roma foglalkoztatási program. Összesen 134 fő vett részt a programban. Eredeti kutatási célom az volt, hogy statisztikailag értékelhető információhoz jussunk a Sátoraljaújhelyen és vonzaskörzetében élő roma lakosság munkaerő-piaci helyzetéről, illetve korábbi munkaútkjáról. Ezt a célt megvalósítani nem volt könnyű, hiszen az ÁFSZ adatbázisában nincsen arra mód, hogy a roma származású személyeket azonosítsuk. A kutatás keretében nem volt mód reprezentatív adatfelvételt végezni, ezért született az a döntés, hogy egy kifejezetten a roma lakosság számára indított központi program résztvevőinek jellemzőit fogjuk közelebbről megvizsgálni. Feltételezésem szerint a roma programban döntő többségben a magukat romának valló személyek léptek (léphettek) be.

Nagy segítségemre volt az Állami Foglalkoztatási Szolgálat ún. *Életútnapló* adatbázis rendszere. Ez az adatbázis integrálja az egyénekről különböző időpontokban összegyűjtött információkat. Tehát visszakereshető, hogy valaki mikor fordult először a munkaügyi központhoz, és azóta milyen időtartamban kapott különböző munkaügyi ellátásokat és szolgáltatásokat. Az idősoros adatokban természetesen vannak hézagok, nem követhető mindig 100%-os biztonsággal, hogy mi is történik az adott egyénnel, de a módszertani problémák ellenére nagyon gazdag információbázist hozott létre az ÁFSz, amely számos munkaügyi kutatásban rendkívül hasznosan felhasználható.

II.4.1 Kik vettek részt a roma programban?

A roma program résztvevőinek döntő többsége, pontosan négyötöde férfi volt. Életkori megoszlásukat tekintve nem lehet azt mondani – mint a vállalkozóvá válási támogatásban részt vetteknel –, hogy tipikusan a középkorosztályhoz tartoznának. Sokkal inkább az volt a jellemző, hogy minden korosztály egyenlően képviselve volt a programban foglalkoztatottak között. A résztvevők többsége nem rendelkezett szakképzettséggel: egyharmaduk nem fejezte be az általános iskolát, a csoport fele általános iskolai végzettséggel rendelkezett, és több mint 15%-uk középfokú – azon belül szakmunkásképző – iskolai végzettségű volt.

Sátoraljaújhely körzetéhez tartozik Sátoraljaújhely és Bodroghöz kistérség. Mindkét kistérségből jelen voltak a programban, 42%-uk a sátoraljaújhelyi, 58%-uk a bodroghözi kistérségből. Négy település volt meghatározó a résztvevők körében: Ricse, Sátoraljaújhely, Cigánd, és Pácin. Erről a négy településről került ki a résztvevők 85 %-a. Kovácsvágás, Füzér, Füzérradvány, és Füzérkomlós néhány fővel reprezentáltatta magát. Sajnos nincsen arról információ, hogy milyen tényezőtől függött, hogy mely település hány főt delegált (delegálhatott) a központi roma programba.

A résztvevők négyötödénél a program teljes öt hónapos időszakára tervezték a részvételt. A fennmaradó 20%-nál azonban eredetileg is rövidebb foglalkoztatást tervezett a munkaügyi központ. Átlagban a 134 fő 125 napot dolgozott, vagyis 4 hónapot. 60%-ukról mondható el, hogy a program teljes időtartamát végigdolgozták. Fontos hangsúlyozni, hogy összesen kilenc olyan személy volt, akiknél a munkaügyi központ az eredeti tervezett befejezés előtt megszüntette a részvételt.

II.4.2 Milyen munkaúttal (munkanélküliségi úttal) rendelkeztek a roma program résztvevői?

A csoporton belül átlagosan 10 évvel ezelőtt kerültek először kapcsolatba a munkaügyi központtal a program 2004-es kezdete előtt. A vállalkozóvá válás támogatásban részesültekhez képest, akik esetében átlagosan 5 év telt el az első adatfelvétel és a vállalkozó támogatás odaítélése között, sokkal hosszabb előéletük volt a roma program résztvevőinek a munkaügyi központnál. *A népesség fele 1990 és 1992 között regisztráltatta magát először munkanélküliként a munkaügyi központban.* A felvett adatok azonban számot adnak arról, hogy már a nyolcvanas évek második felében is jelentős mértékben jelen voltak a munkanélküliségi időszakok a roma lakosság körében.

A program megkezdése előtt a résztvevők négyötöde *rendszeres szociális segélyben* részesült, tehát a tartós munkanélkülieknek járó ellátási formát vette igénybe. A résztvevők fennmaradó egyötöd részében találhatunk a még kifutó jövedelempótló támogatásban részesülteket, munkanélküli járadékosokat (tehát „friss” munkanélkülieket), átképzési támogatásban részesülőket, és 9 fő olyan személy volt, aki a program előtt nem volt semmilyen, a munkaügyi központ kompetenciájába tartozó szolgáltatás vagy ellátási forma részese (Ld. 15. táblázatot).

A mintában gyakorlatilag nem volt olyan személy, aki az első adatfelvétel óta nem lett volna valamikor az elmúlt 15 évben tartós – vagyis egy évnél hosszabb – ideig munkanélküli. Az életútnapló adataiból kigyűjtöttem azokat a bejegyzéseket, amelyek a tartós munkanélküliségre utalnak (például: tartós munkanélküliként nyilvántartott, munkanélküli járadékot kapott több mint egy évig, munkanélküliként nyilvántartott több mint egy évig, jövedelempótló támogatásban részesült), és ezeket a bejegyzéseket a születési dátum segítségével megcéloltam a roma program személyeire.

A programba belépés előtt a munkaügyi központ regisztrálja az utolsó munkahely ágazati besorolását. Az adatok rámutatnak arra, hogy a vizsgált személyek 92 %-ánál az utolsó munkahely ágazati besorolása *egyéb közösségi szolgáltatásnak* minősült, vagyis az önkormányzat által biztosított közhasznú, illetve közcélú foglalkoztatást takarja.

Az életútnapló részletes bejegyzéseit megvizsgálva elmondhatjuk, hogy a roma programban résztvevő személyek tipikus körforgást írnak le: a munkanélküli járadék (ma álláskeresői támogatás) kimerítése utána következik a tartós munkanélkülieknek szóló ellátási forma (ma ez a rendszeres szociális segély), a rendszeres szociális segélyt jó esetben évente három hónapra megszakítja az önkormányzatok által szervezett közhasznú foglalkoztatás, mely után vagy újra jogosulttá válik az egyén a munkanélküli járadékra (hosszabb közhasznú foglalkoztatás után), vagy újból rendszeres szociális segélyre számíthat a munkanélküli. Ezt a folyamatot jól illusztrálja, hogy az adatbázis szerint az „Építsük együtt” program befejezése után a romák 44 %a rendszeres szociális segélyért folyamodott, 37 %a pedig újból munkanélküli járadékra jogosulttá vált (Ld. 16. táblázatot).

Igazából felmerül a kérdés, hogy van-e egyáltalán értelme azt mondani, hogy az illető munkanélküli státusza megszűnt a közhasznú/közmunka foglalkoztatással? Hiszen láttuk korábban is, hogy az ÁFSZ Monitoring vizsgálata szerint is csupán a közfoglalkoztatásban résztvevők 1,1%-ának sikerül az elsődleges munkaerőpiacra visszatérnie. Majdnem biztos, hogy a közfoglalkoztatás lejárta után ismét munkanélkülivé válik az adott személy. Az egész mintán belül az adatok azt mutatják, hogy az emberek csupán 40%-ának volt az első adatfelvétel óta legalább egyszer egy

évnél hosszabban tartó keresőtevékenysége. (Ez az adta összecseng a korábban a tartós foglalkoztatási esélyekről mondottakkal az MTA minta alapján.) A többségnek nem volt tartósnak minősíthető foglalkoztatási státusza az átlagosan az első adatfelvétel óta eltelt 10 évben! Az adatbázis nem különbözteti meg az önkormányzati, a versenyszférában vagy a közsférában végzett kereső tevékenységet, amelyet érdemes volna a későbbiekben az adatbázisban rögzíteni, de a kereső tevékenység hossza alapján valószínűsítem, hogy a legjobb esetben a programban résztvevők 45%-a folytatott csak kereső tevékenységet az elsődleges munkaerőpiacon az első munkanélkülivé válás óta (Ld. 17. táblázatot). Szeretném hangsúlyozni, hogy ezeknél az embereknél nem arról van általában szó, hogy a bizonytalan munkaerőpiaci státusz miatt hosszabb távon többszörösen visszaesnek a munkanélküli státuszba, hanem arról, hogy egy másfél évtizedes munkanélkülségi történetet időszakosan megszakítanak az önkormányzat vagy a központi kormányzat által támogatott közfoglalkoztatási időszakok. Igazából jobban leírná a valóságot, ha ezeket az embereket „időszakosan *foglalkoztatott munkanélküliekként*” tartanánk nyilván. Az adatok jobb értelmezhetősége érdekében alkottam egy összefoglaló munkaerő-piaci változót. Ennek segítségével megkülönböztettem azokat a személyeket, akik teljes mértékben a szociális – munkaügyi ellátórendszerre utaltak (az elmúlt öt évben kizárólag ettől az ellátórendszertől függtek), illetve azokat, akiknél azt mondhatjuk, hogy bizonytalan a munkaerő-piaci státusza, mert az elmúlt években többször visszakérültek a munkanélküliek csoportjába. *A roma program résztvevőinek közel kétharmada az első csoportba tartozik, tehát azok közé, akik sorsuk alakulásában teljes mértékben a szociális – munkaügyi ellátórendszerre utaltak.* (Ld. 18. táblázatot.)

II.4.3 Aktív munkaerő-piaci eszközök és a roma program résztvevői

A szakirodalom megállapítása szerint általános tendenciának nevezhető, hogy a roma munkanélküliek legnagyobb eséllyel a közfoglalkoztatás aktív eszközeiből részesülnek, míg más eszközök tekintetében alulreprezentáltak. Ezt a megállapítást jelen vizsgálat adatai is megerősítik.

A mintavétel módjából fakadóan a mintában 100%-os a *közfoglalkoztatásban* résztvevők aránya. Az átlagosan 10 éves nyomon követés alatt a romák egyharmada részesült *képzési támogatásban*. Ezek túlnyomó többsége a 2004-es foglalkoztatási programot megelőző hónapban zajlott. Összesen hat (!) olyan személy volt, aki egy hónapnál hosszabb képzésben részesült munkanélkülsége ideje alatt. *Bértámogatásban* összesen három személy részesült az eddigi mun-

katörténete során. *Vállalkozóvá válási támogatásban* egyetlen személy sem részesült. *Pályakezdők gyakornoki vagy foglalkoztatási támogatásában* szintén nem részesült egyetlen személy sem. A *munkaügyi szolgáltatási formák* bármelyike közül (közvetítői beszélgetés, reintegráló csoportos foglalkozás, pályaorientációs foglalkozás, csoportos tájékoztató beszélgetés, egyéni pszichológiai tanácsadás) a roma program résztvevőinek csupán 16 %a részesült.

A következőkben összehasonlítom a vállalkozói támogatásban részesültek, illetve a roma program résztvevőinek mintáját. Nem szabad elfeledkezni arról az alaptényről, hogy a vállalkozói támogatásban részt vettek átlagosan fele olyan hosszú (5 éves) múltra tekintenek vissza a munkaügyi központnál. A vállalkozóvá váltak csoportjában 100 főre átlagosan 36 közhasznú foglalkoztatási alkalom jutott. A roma csoportban ezzel szemben egyetlen vállalkozóvá válási támogatást sem nyújtottak. Képzési lehetőséget 100 vállalkozói támogatott közül átlagosan 35 kapott, a romák közül 40. De ha figyelembe vesszük az átlagosan kétszeres hosszúságú nyomon követési periódust, akkor időegységre számítva a romák kevesebb képzési lehetőséget kaptak. A foglalkoztatást bővítő bértámogatást vagy járulék átvállalást a vállalkozók csoportjából 100 főből átlagosan 17 fő kapott, míg a romáknál 3 fő! A pályakezdőknek nyújtott aktív eszközökből (munkatapasztalat és foglalkoztatási támogatás) a vállalkozók csoportjában 100 főből átlagosan 9 kapott, a romáknál egy se. A különböző munkaügyi szolgáltatások esetében a vállalkozók csoportjában 100 főre átlagosan 10 szolgáltatás jutott, míg a romáknál 21. Tehát a dupla nyomonkövetési időszakot véve nagyjából egyforma a munkaügyi szolgáltatásokban való részesülés esélye a két csoportban (Ld. 19. táblázatot).

Összességében megállapíthatjuk, hogy átlagos időegységre számolva a két csoport közül a roma program résztvevői kisebb eséllyel jutnak az aktív eszközök közül vállalkozóvá válási támogatáshoz, bértámogatáshoz, képzési lehetőséghez és a pályakezdők részére nyújtott munkatapasztalat-szerző és foglalkoztatási támogatáshoz Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében. A munkaügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében nem találtunk különbséget a két csoport között. Az egyetlen aktív foglalkoztatási eszköz, amelyben a roma program résztvevőinek előnye volt, az a közhasznú és közmunka, mint foglalkoztatási forma.

II.5 A KUTATÁSI MINTÁBAN SZEREPLŐK AKTÍV MUNKAERŐ-PIACI SZOLGÁLTATÁSAI

A Zempléni Kistérségében az MTA Szociológiai Kutatóintézete által felvett munkaerő-piaci adatlap adatai az előzőekben elmondott tendenciákkal

összhangban állnak. Az aktív eszközök közül a legnagyobb arányban a *köz-munkában, a képzésben, és a közhasznú munkában* részt vettek találjuk. 2005 előtt (nem számítva a munkaügyi szolgáltatásokat) átlagosan 1,15 aktív eszközben, míg 2005–2007 között 0,92 eszközben részesültek a megkérdezettek, tehát arányuk az utóbbi három évben némileg csökkent. A jelenlegi munkaerő-piaci státusz szerint vizsgálva azt látjuk, hogy 2005 előtt és után is a *jelenleg foglalkoztatottak* részesültek átlagosan a legtöbb aktív eszközben (Ld. 20–22. táblázatot). De nem csak az igénybevett aktív eszközök átlagos számában van különbség, hanem az eszközök szerkezetében is. A jelenleg foglalkoztatottak közel azonos szinten részesültek a közfoglalkoztatási formákból mint a munkanélküliek csoportja, de szignifikánsan nagyobb arányban részesültek a munkaügyi központ által felajánlott *képzésekből*, mint ahogy mindegyik más aktív eszközből (vállalkozóvá válási támogatásból, munkába járási támogatásból, bértámogatásból vagy járulék átvállalási támogatásból) is. *Az adatok arra engednek következtetni, hogy van összefüggés az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökhöz való hozzáférés mértéke, illetve típusa és a későbbi munkaerő-piaci státusz között.* Az aktív eszközökből részesülés tekintetében a foglalkoztatottak csoportját a munkanélküliek követték, és legkisebb arányban a jelenleg inaktívak vettek részt ezekben a szolgáltatásokban. A munkanélkülieken belül az ellátás nélküliek szignifikánsan kisebb arányban részesültek az aktív eszközökből. Azok az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök, amelyek elősegítik az elsődleges munkaerő-piac szereplői és a munkanélküli személyes megismerkedését gyakorlatilag 2005 előtt és 2005 és 2007 között is elhanyagolható jelentőséggel bírtak a vizsgált népességben belül.

BEFEJEZŐ GONDOLATOK

Véleményem szerint a Zempléni Kistérségben megfigyelt tendenciák nem különböznek különösebben az ország más pontjain érvényesülő tendenciáktól, tehát érdemes elgondolkozni azon, hogy milyen előnyei, hátrányai vannak a mai gyakorlatnak. Kétséget kizáróan több fontos funkciót ellátnak a közfoglalkoztatásnak a különböző módozatai, ezek a kormányzat és az önkormányzatok által finanszírozott aktív foglalkoztatáspolitikai eszköz. A tartós munkanélküliek legalább időszakonként foglalkoztatási lehetőséghez jutnak, ezáltal hozzásegítve őket a munkavégzés pszichés és fizikai képességének megőrzéséhez, illetve a rendszeres szociális segélyhez képest magasabb jövedelem meg-

szerzéséhez. Másfelől, láttuk az életútnapló adataiból, hogy a roma program résztvevőinek túlnyomó többsége olyan személy, aki a rendszerváltás óta nem volt jelen hosszabb távon az elsődleges munkaerőpiacon (legalábbis nyomon követhető módon nem), tehát foglalkoztatása kizárólag szegregáltan, az önkormányzati munkaerőpiacon történik. A munkaügyi központok mintha „le is mondtak volna” arról, hogy ezeket az embereket a többi aktív foglalkoztatási eszköz segítségével az elsődleges munkaerőpiacra próbálják meg visszasegíteni. Láttuk a tanulmány második részében az aktív foglalkoztatási eszközök hatékonyságának országos és megyei szintű elemzése során, hogy igazából azok az eszközök a leghatékonyabbak, amelyek vagy az önfoglalkoztatást teremtik meg, vagy a jövőbeni munkáltató és a munkát kereső alaposabb személyes megismerkedését teszik lehetővé. Ezért is volna nagyon szükség egy szemléletbeli váltásra az aktív foglalkoztatási eszközök allokációjával kapcsolatban. A romák esetében ez hatványozottan igaz. Véleményem szerint a kormánynak erősebben kell szorgalmaznia azokat az aktív munkaerő-piaci eszközöket az ő esetükben, amelyek az elsődleges munkaerő-piacra való visszakerülést célozzák meg.

**1. táblázat: Munkanélküliségi adatok 1991. januártól 2007. januárjáig
Borsod-Abaúj-Zemplén megyében**

Időszak	A nyilvántartott álláskeresők aránya a gazdaságilag aktív népességhez*, %		Regisztrált munkanélküliek létszáma, fő		A Borsod-Abaúj-Zemplén megyében regisztrált munkanélküliek közül				min. 180 napja került először nyilvántartásba	Bejelentett és feltárt új álláshely ****
	ország	Borsod-Abaúj-Zemplén megye	ország	Borsod-Abaúj-Zemplén megye	pályakezdő munkanélk.	munkanélküli ellátásra jogosult**	jöv. pótló tám.-ra jog.***	rendszer. szoci. segélyre jogosult		
1991.jan.	2,1	3,9	100 526	13 012	427	9 138	-	-	6 586	400
1992.jan.	8,2	13,1	442 632	53 335	3 749	39 148	-	-	35 922	322
1993.jan.	13,3	20,3	693 983	74 238	5 693	56 268	7 271	-	57 421	859
1994.jan.	12,8	21,1	640 855	74 287	6 626	35 183	21 286	-	62 940	1 325
1995.jan.	11,4	17,0	545 445	57 738	5 457	22 657	29 006	-	49 348	1 208
1996.jan.	11,3	18,4	517 836	57 628	5 275	19 003	30 650	-	50 713	1 345
1997.jan.	10,6	18,4	474 636	55 653	4 269	14 079	28 162	-	49 489	1 585
1998.jan.	10,8	19,4	481 800	60 016	4 833	14 042	29 620	-	54 866	1 785
1999.jan.	10,3	19,9	434 692	56 259	4 326	12 488	26 900	-	51 630	2 320
2000.jan.	10,1	21,2	432 500	58 741	4 152	13 655	27 325	-	54 071	2 404
2001.jan.	..	20,8	396 701	58 906	3 801	11 802	19 080	10 943	54 797	2 509
2002.jan.	..	18,5	368 164	52 438	4 040	10 170	4 038	22 582	49 136	2 123
2003.jan.	..	20,4	374 292	56 203	4 734	9 328	504	29 136	53 160	2 430
2004.jan.	..	19,1	387 952	56 174	4 874	10 805	245	29 156	53 184	4 042
2005.jan.	..	19,9	430 258	59 548	5 915	11 633	0	31 923	56 075	2 749
2006.jan.	10,3	19,5	436 476	58 271	6 094	13 496	0	29 970		1 415
2007.jan.	10,4	19,9	439 000	58 122	6 387	12 698	0	24 984		1 608

* A megyei rátákat a gazdaságilag aktív népesség tárgyévét megelőző év eleji létszámával számoltuk. A korábbiakkal ellentétben az 1998. január 1-jére vonatkozó gazd. aktív népességszám már nem tartalmazza a gyermekápolási ellátáson lévők létszámát. 2000. januárt követően az országos munkanélküliségi arányt a KSH munkaerő-felmérése alapján határozzák meg.

** Munkanélküli járadékra, pályakezdők munkanélküli segélyére jogosultak, valamint 1999. augusztustól a nyugdíj előtti segélyben részesülők együttes létszáma.

*** 2000. júliustól októberig tartalmazza a rendszeres szociális segélyre jogosultak számát is.

**** Az újonnan bejelentett, illetve feltárt álláshelyek számáról csak 1993. januártól vannak adataink, ezt megelőzően a záró napon még érvényes állásbejelentések számát közöljük

Forrás: Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Munkaügyi Központ és KSH

2. táblázat: A regisztrált munkanélküliek száma és aránya 2007 januárjában nem, állománycsoport, életkor, iskolai végzettség és a munkanélküliség időtartama szerint Borsod – Abaúj – Zemplén megyében

Megnevezés	2007. január	Változás		
		az előző hónaphoz képest		az előző év azonos hónapjához képest
	fő	fő	%	%
Regisztrált álláskereső összesen, fő	58 122	2 689	4,9	-0,3
Nyilvántartott álláskereső aránya, %*	19,9	-	1,3	0,4
Közülük:				
pályakezdő	6 387	87	1,4	4,8
25 évesnél fiatalabb	10 230	277	2,8	0,5
45 éves és idősebb	16 840	878	5,5	-0,6
férfi	33 123	1 854	5,9	-0,4
nő	24 999	835	3,5	0,0
fizikai munkát keres	50 606	2 551	5,3	-0,5
szellemi munkát keres	7 516	138	1,9	1,5
szakképzetlen	32 183	1 187	3,8	0,1
középfokú szakképesítésű	24 517	1 494	6,5	-0,8
diplomás	1 422	8	0,6	2,7
tartósan nyilvántartott álláskereső**	20 799	601	3,0	0,2
munkanélküli/álláskereső/vállalkozói ellátásban részesül***	12 698	532	4,2	-5,9
rendszeres szociális segélyben részesül	24 984	719	3,0	-16,6
Nyilvántartásba belépő	5 888	-873	-12,9	1,9
első ízben belépő	497	39	8,5	-3,7
Nyilvántartásból kikerülő	3 199	-1 390	-30,3	-24,0
Havi összes bejelentett munkaerő-kereslet	3 307	-2 002	-37,7	-10,7
a hónap folyamán bejelentett	1 608	-1 370	-46,0	13,6

Forrás: Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Munkaügyi Központ.

3. táblázat: A regisztrált munkanélküliek létszámának alakulása Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2005-2007 között.

<i>Körzetek</i>	A regisztrált munkanélküliek száma, fő			Változás 2005/2007, %
	<i>2005. jan.</i>	<i>2006. jan.</i>	<i>2007. jan.</i>	
Miskolc	14 439	14 566	14 157	-2,0
Encs	3 489	3 338	3 573	2,4
Kazincbarcika	7 131	6 936	6 101	-14,5
Tiszaújváros	1 726	1 752	1 783	3,3
Mezőkövesd	2 231	2 435	2 368	6,1
Ózd	5 436	5 651	5 834	7,3
Sárospatak	3 221	3 097	3 300	2,5
Sátoraljaújhely	3 688	4 046	4 206	14,0
Szerencs	5 509	4 670	4 499	-8,4
Edelény	4 555	3 912	4 038	-11,4
Szikszo	2 523	2 529	2 602	3,1
Tokaj	1 376	1 308	1 363	-1,0
Putnok	1 126	1 189	1 278	13,5
Gönc	1 256	1 169	1 244	-1,0
Mezőcsát	1 842	1 673	1 776	-3,6
MEGYE ÖSSZESEN	59 548	58 271	58 122	-2,4

Forrás: Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Munkaügyi Központ

4. táblázat: A megkérdezettek megoszlása a jelenlegi munkaerő-piaci státuszuk szerint

Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?

	Százalék
Határozatlan idejű foglalkoztatott	3,1
Határozott idejű foglalkoztatott	1,7
Rendszeres alkalmi munkás	8,6
Munkanélküli: segélyben részesül	4,1
Munkanélküli: rendszeres szoc. segélyben részesül	26,7
Munkanélküli: ellátás nélkül van	43,2
Gyes-gyed-gyet	2,4
50%-os rokkant járadékos	6,5
Rokkantnyugdíjas	3,4
Öregségi nyugdíjas	,3
Összesen	100,0

Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében. MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.

5. táblázat: Az egy évet meghaladó, folyamatos munkaviszonnyal rendelkezők aránya nem, roma származás, és életkor szerint(%)

	Az egy évet meghaladó, folyamatos munkaviszonnyal rendelkezők aránya (%)		
	1995–1999	2000–2004	2005–2007
Osszes	18	8	3
Ebből:			
Nem			
Férfi	22	10	6
Nő	16	7	1
Roma származás			
Roma	11	6	0
Nem roma	24	10	5
Életkor			
17-24 éves	-	13	0
25-44 éves	23	9	3
45-62 éves	18	7	6

Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében. MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.

**6. táblázat: A jelenlegi munkaerő-piaci státusz
a megkérdezett neme szerint (%)**

Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?

		Kérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?	határozatlan idejű foglalkoztatott	5,0%	,8%	3,1%
	határozott idejű foglalkoztatott	1,9%	1,5%	1,7%
	rendszeres alkalmi munkás	12,5%	3,8%	8,6%
	munkanélküli: segélyben részesül	5,0%	3,0%	4,1%
	munkanélküli: rendszeres szoc. segély	32,5%	19,7%	26,7%
	munkanélküli: ellátás nélkül van	28,8%	60,6%	43,2%
	gyes-gyed-gyet		5,3%	2,4%
	50%-os rokkant járadékos	8,8%	3,8%	6,5%
	rokkantnyugdíjas	5,0%	1,5%	3,4%
	öregségi nyugdíjas	,6%		,3%
Összesen		160	132	292
		100,0%	100,0%	100,0%

*Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljújhelyen és vonzáskörzetében.
MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.*

7. táblázat: A jelenlegi munkaerő-piaci státusz a megkérdezett etnikai hovatartozása szerint (%)

Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?

		Ön roma származású?		Összesen
		igen	nem	
Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?	határozatlan idejű foglalkoztatott		4,8%	3,3%
	határozott idejű foglalkoztatott		2,6%	1,8%
	rendszeres alkalmi munkás	3,6%	10,6%	8,4%
	munkanélküli: segélyben részesül	6,0%	3,2%	4,0%
	munkanélküli: rendszeres szoc.	34,5%	23,8%	27,1%
	munkanélküli: ellátás nélkül van	45,2%	41,3%	42,5%
	gyes-gyed-gyet		3,2%	2,2%
	50%-os rokkant járadékos	8,3%	5,8%	6,6%
	rokkantnyugdíjas	2,4%	4,2%	3,7%
	öregségi nyugdíjas		,5%	,4%
Összesen		84	189	273
		100,0%	100,0%	100,0%

*Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljújhelyen és vonzáskörzetében.
MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.*

8. táblázat: A jelenlegi munkaerő-piaci státusz a megkérdezett életkora szerint (%)

Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?

		Korcsoport 2007-ben			Összesen
		24 év és fiatalabb	25 - 44 éves	45 év és idősebb	
Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?	határozatlan idejű foglalkoztatott		2,6%	6,0%	3,1%
	határozott idejű foglalkoztatott		2,1%	1,5%	1,7%
	rendszeres alkalmi munkás	17,6%	8,9%	3,0%	8,6%
	munkanélküli: segélyben részesül	8,8%	4,2%	1,5%	4,1%
	munkanélküli: rendszeres szoc.	11,8%	29,3%	26,9%	26,7%
	munkanélküli: ellátás nélkül van	55,9%	44,0%	34,3%	43,2%
	gyes-gyed-gyet	5,9%	2,6%		2,4%
	50%-os rokkant járadékos		4,7%	14,9%	6,5%
	rokkantnyugdíjas		1,6%	10,4%	3,4%
Összesen	öregségi nyugdíjas			1,5%	,3%
		34 100,0%	191 100,0%	67 100,0%	292 100,0%

Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátorajáújhelyen és vonzáskörzetében.

MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.

9. táblázat: Az egy évet meghaladó, folyamatos munkaviszonnyal rendelkezők aránya 1995-2007 között a jelenlegi munkaerő-piaci státusz szerint (%)

Jelenlegi munkaerő-piaci státusz	Az egy évet meghaladó, folyamatos munkaviszonnyal rendelkezők aránya (%)		
	1995–1999	2000–2004	2005–2007
Foglalkoztatottak	55	37	26
Ebből:			
Határozatlan idejű foglalkoztatott	100	100	100
Határozott idejű foglalkoztatott	80	20	0
Rendszeres alkalmi munkás	33	17	4
Munkanélküliek	13	3	0
Ebből			
Munkanélküli: segélyben részesül	70	40	0
Munkanélküli: rendszeres szociális segélyben részesül	14	1	0
Munkanélküli: ellátás nélkül van	7	1	0
Inaktívak	19	8	0
Ebből:			
GYES-GYED-GYET	29	29	0
50%-os rokkant járadékos	11	0	0

Rokkant nyugdíjas	30	10	0
Öregségi nyugdíjas	n.a.	n.a.	n.a.
Összesen	18	8	3

Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében.
MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.

10.táblázat: A különböző munkaerő-piaci státuszúak aránya 2005 előtt és 2005–2007 között (%)

	2005 előtt	2005 és 2007 között
Határozatlan idejű foglalkoztatott	3	3
Határozott idejű foglalkoztatott	18	4
Rendszeres alkalmi munkás	18	13
Nem rendszeres alkalmi munkás	61	59
Munkánélküli segélyezett	23	7
Rendszeres szociális segélyezett	55	57
Munkánélküli ellátás (jövedelem) nélkül	46	46

Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében.
MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.

11. táblázat. Aktív eszközözök hatékonysága Magyarországon 2004-ig

	2000		2001		2002		2003		2004
A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	94,9	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	94,2	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	92,7	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	94,1	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	92,9
A „túlélő” vállalkozások aránya	89,4	A „túlélő” vállalkozások aránya	89,2	A „túlélő” vállalkozások aránya	90,7	A „túlélő” vállalkozások aránya	90,7	A „túlélő” vállalkozások aránya	91,6
A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	73,8	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	71,6	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	78,4	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	78,2	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	73,7
A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	62,3	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	64,5	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	66,9	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	66,1	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	66,9
A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	57,9	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	59,7	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	62,9	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	62,0	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	64,8
Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	52,0	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	49,3	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	45,8	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	46,0	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	47,5
Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	48,4	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	45,4	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	43,3	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	43,2	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	46,3

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Monitoring vizsgálat

12. táblázat: Az aktív eszközök hatékonysága Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és országosan

	Országos átlag		Borsod-Abaúj-Zemplén megye	
	2003	2004 I. félév	2003	2004 I. félév
A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	94,1	92,9	88,7	91,0
A „túlélő” vállalkozások aránya	90,7	91,6	90,5	86,2
A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	78,2	73,7	40,0	53,8
A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	66,1	66,9	67,3	61,4
A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	62,0	64,8	60,6	69,4
Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	46,0	47,5	41,4	33,1
Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	43,2	46,3	39,0	42,2

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Monitoring vizsgálat

Országos rangsor		Országos átlag		Borsod-Abaúj-Zemplén megye									
1.	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	94,1	92,9	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	95,1	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	96,0	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	92,9	A „túlélő” vállalkozások aránya	90,5	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	91,0
2.	A "túlélő" vállalkozások aránya	90,7	91,6	A "túlélő" vállalkozások aránya	84,6	A "túlélő" vállalkozások aránya	93,3	A "túlélő" vállalkozások aránya	90,5	A képzést befejezett munkaviszonyban állók elhelyezkedési arányai	88,7	A "túlélő" vállalkozások aránya	86,2
3.	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	78,2	73,7	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	67,9	bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	64,3	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	64,7	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	67,3	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	69,4
4.	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	66,1	66,9	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	50,0	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	60,4	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	60,0	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	60,6	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	61,4
5.	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	62,0	64,8	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	46,7	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	45,0	A bértámogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	59,8	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	41,4	A foglalkoztatási támogatást befejezett munkanélküliek véglegesítési arányai	53,8
6.	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	46,0	47,5	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	41,4	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	41,7	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	36,5	A foglalkoztatási támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	40,0	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	42,2
7.	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	43,2	46,3	A munkatapasztalat-szerző támogatást befejezett pályakezdekők véglegesítési arányai	39,9	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	37,8	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	34,9	Az ajánlott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	39,0	Az elfogadott képzést befejezett munkanélküliek elhelyezkedési arányai	33,1

13. táblázat: Az aktív munkaerő-piaci eszközökben résztvevők elhelyezkedési aránya

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és országosan

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Monitoring vizsgálat

14. táblázat: A 2003-ban vállalkozóvá válás támogatásban részesültek megoszlása nem, életkor, és iskolai végzettség szerint.

	Országos 2003			Borsod-Abaúj-Zemplén megye 2003		
	Összesen		Követéskor működő vállalkozások aránya	Összesen		Követéskor működő vállalkozások aránya
	(fő)	%	%	(fő)	%	%
NEMEK SZERINT						
1. Férfiak	1760	61	91,6	162	63	91,3
2. Nők	1103	39	86,7	94	37	88,9
Összesen :	2863	100	89,7	256	100	90,4
ÉLETKORI CSOPORTOK SZERINT						
1. 20 év alatt	7	0,2	80,0	2	0,7	100,0
2. 20 - 24 év	340	12	89,6	24	9	88,9
3. 25 - 29 év	655	23	89,6	63	25	90,5
4. 30 - 34 év	601	21	91,1	51	20	90,0
5. 35 - 39 év	450	16	88,2	52	20	90,3
6. 40 - 44 év	325	11	90,3	32	12	95,5
7. 45 - 49 év	293	10	91,5	20	8	92,9
8. 50 - 54 év	157	5	88,0	11	4	71,4
9. 55 év felett	35	1	82,1	1	0,4	0,0
Összesen:	2863	100	89,7	256	100	90,4
Ebből 30 év alattiak:	1002	35	89,5	89	35	90,3
ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINT						
0 8 ált.-nál kevesebb	0	0	0,0	0	0	0,0
1 Általános iskola	210	7	81,7	9	4	100,0
2 Szakmunkásképző	1231	43	91,2	116	45	90,3
3 Szakiskola	29	1	90,9	0	0	0,0
4 Szakközépiskola	621	22	89,0	59	23	83,3
5 Technikum	165	6	91,1	13	5	100,0
6 Gimnázium	347	12	89,1	42	16	90,6
7 Főiskola	188	7	89,2	13	5	100,0
8 Egyetem	71	2	90,7	4	2	100,0
9 Speciális szakiskola	1	0	100,0	0	0	0,0
Összesen:	2863	100	89,7	256	100	90,4
Ebből 8 ált.v. kevesebb:	210	7	81,7	9	4	100,0
szakmunkásképző:	1261	44	91,2	116	45	90,3
középf. végzett:	1133	40	89,4	114	44	88,3
felsőf. végzett:	259	9	89,6	17	7	100,0

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Monitoring vizsgálat

15. táblázat: Az „Építsük együtt” roma program résztvevőinek munkaerő-piaci helyzet szerinti megoszlása az eszközbe belépéskor

	N	%
Nem résztvevő (álláskereső)	9	6,7
Átképzési támogatás	7	5,2
Rendszeres szociális segély	108	80,6
Jövedelempótló támogatás	2	1,5
97. Pályakezdő munkanélküli	3	2,2
2000. évi járadék	5	3,7
Összesen	134	100,0

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Életútnapló, saját számítás

16. táblázat: Az „Építsük együtt” roma program résztvevőinek kilépés utáni munkaerő-piaci helyzete

	N	%
Nem résztvevő (álláskereső)	16	11,9
Közhasznú munkavégzés	8	6,0
Rendszeres szociális segély	59	44,0
Jövedelempótló támogatás	2	1,5
2000. évi munkanélküli járadék	48	35,8
Nyugdíj előtti munkanélküli segély	1	,7
Összesen	134	100,0

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Életútnapló, saját számítás

17. táblázat: Az „Építsük együtt” roma program résztvevői voltak-e a rendszerváltás óta volt-e az elsődleges munkaerőpiacon foglalkoztatva?

	N	%
Igen	53	39,6
Nem	36	26,9
Valószínűleg igen	6	4,5
Valószínűleg nem	39	29,1
Összesen	134	100,0

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Életútnapló, saját számítás

18. táblázat: Az „Építsük együtt” roma program résztvevői összefoglaló munkaerő-piaci típusa

	N	%
Teljesmértékben a szociális-munkaügyi ellátórendszerre utalt	84	62,7
Többszöri tartós munkanélküli	50	37,3
Összesen	134	100,0

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Életútnapló, saját számítás

19. táblázat: 100 főre jutó aktív foglalkoztatási eszközök átlagos száma a két csoportban, Sátoraljaújhely körzet

	100 vállalkozóvá válási támogatásban részesülőre jutó aktív eszközök átlagos száma	100 roma program résztvevőre jutó aktív eszközök átlagos száma
Vállalkozóvá válási támogatás	100	0
Közhasznú foglalkoztatás	36	100
Képzés	35	40
Pályakezdők munkatapasztalat és foglalkoztatási támogatása	9	0
Bértámogatás és járulékvállalás	17	3
Munkaügyi szolgáltatások	10	21

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Életútnapló, saját számítás

20. táblázat: Átlagosan kapott aktív eszközök száma 2005 előtt az összevont munkaerő-piaci státusz szerint

Hány aktív eszközben részesült 2005 előtt?

Összevont jelenlegi munkaerő-piaci státusz	Átlag	N
Foglalkoztatott	1,36	39
Munkanélküli	1,21	216
Inaktív	,59	37
Összesen	1,15	292

*Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében.
MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.*

Munkaerő-piaci helyzetkép és az aktív foglalkoztatási eszközök működése

21. táblázat: Átlagosan kapott aktív eszközök száma 2005-2007 az összevont munkaerő-piaci státusz szerint

Hány aktív eszközben részesült 2005-2007 között?

Összevont jelenlegi munkaerő-piaci státusz	Átlag	N
Foglalkoztatott	1,05	39
Munkanélküli	,97	216
Inaktív	,51	37
Összesen	,92	292

Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében.

MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.

22. táblázat: Az aktív foglalkoztatási eszközökben részesülők aránya 2005 előtt és 2005 és 2007 között. (%)

	Foglalkoztatottak		Munkanélküliek		Inaktívak		Összesen	
	2005 előtt	2005-2007	2005 előtt	2005-2007	2005 előtt	2005-2007	2005 előtt	2005-2007
Végzett az önkormányzatnak közmunkát	39	39	43	43	27	30	40	40
Végzett az önkormányzatnak közhasznú munkát	18	19	26	21	5	5	23	19
Végzett az önkormányzatnak közcélú munkát	8	8	5	4	3	3	5	4
A munkaügyi központtól kapott képzési lehetőséget	54	36	43	28	19	14	41	26
A munkaügyi központtól kapott vállalkozóvá válási támogatást	5	0	1	1	0	0	2	0
A munkaügyi központtól kapott munkába járási támogatást	8	3	1	1	3	0	2	1
A munkaügyi központtól kapott olyan állást, ahol a munkáltató bértámogatást vagy járulék átvállalási támogatást kapott utána	5	3	1	1	3	0	2	1
Kapott pályakezdekőknek járó gyakornoki vagy foglalkoztatási támogatását	0	0	0	2	0	0	0	2
Összesen	13%		74%		13%		100%	

Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében. MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.

23. táblázat: Átlagosan kapott aktív eszközök száma 2005 előtt a jelenlegi

munkaerő-piaci státusz szerint

Hány aktív eszközben részesült 2005 előtt?

Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?	Átlag	N
határozatlan idejű foglalkoztatott	,00	9
határozott idejű foglalkoztatott	4,00	5
rendszeres alkalmi munkás	1,32	25
munkanélküli: segélyben részesül	1,58	12
munkanélküli: rendszeres szoc. segélyben részesül	1,74	78
munkanélküli: ellátás nélkül van	,84	126
gyes-gyed-gyet	,14	7
50%-os rokkant járadékos	,63	19
rokkantnyugdíjas	,90	10
öregségi nyugdíjas	,00	1
Összesen	1,15	292

*Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében.**MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.***24. táblázat: Átlagosan kapott aktív eszközök száma 2005-2007 a jelenlegi munkaerő-piaci státusz szerint**

Hány aktív eszközben részesült 2005-2007 között?

Mi az Ön jelenlegi (2007) munkaerő-piaci státusza?	Átlag	N
Határozatlan idejű foglalkoztatott	,00	9
Határozott idejű foglalkoztatott	3,20	5
Rendszeres alkalmi munkás	1,00	25
Munkanélküli: segélyben részesül	1,33	12
Munkanélküli: rendszeres szoc. segélyben részesül	1,28	78
Munkanélküli: ellátás nélkül van	,74	126
Gyes-gyed-gyet	,14	7
50%-os rokkant járadékos	,63	19
Rokkantnyugdíjas	,60	10
Öregségi nyugdíjas	,00	1
Összesen	,92	292

Forrás: Munkaerő-piaci felmérés Sátoraljaújhelyen és vonzáskörzetében. MTA Szociológiai Kutatóintézete, 2007 május.